

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

XI^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

XIII заседание, сряда, 3 ноември 1901 г.

(Отворено въ 2 ч. и 30 м. слѣдъ пладнѣ подѣ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя г. М. Балабановъ.)

Прѣдсѣдателятъ: (Звъни.) Засѣданието се отваря. Г-нъ секретарьтъ ще прочете списъка.

Секретарь А. Урумовъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Н. Абаджиевъ, М. Балтовъ, С. Бойковъ, А. Бояджийски, И. Генцовъ, В. Гюковъ, Т. Даскаловъ, С. Димитровъ, Д. Десевъ, Д-ръ Г. Гаговъ, Д-ръ Т. Гатевъ, Д-ръ К. Милановъ, Д-ръ Д. Милковъ, Д-ръ Д. Молловъ, Д-ръ А. Ходжевъ, П. Ивановъ, Н. Кормановъ, П. Кръстевъ, А. Малиновъ, А. Маринкехайовъ, Ц. Мечгаровъ, Е. Начевъ, К. Петковъ, Н. Поповъ, Х. Славейковъ, И. Сунгурларски, Ю. Теодоровъ, Х. Филиповъ и Д. Бановъ.)

Прѣдсѣдателятъ: Отсъствуватъ 29 народни прѣдставители; има законния съставъ и засѣданието се продължава.

Има да направя нѣкои съобщения.

Имамъ да съобща за отпускитѣ. Разрѣшилъ съмъ отпускъ на Софийския народенъ прѣдставителъ, г. Славейковъ, 6 дена; на Карловския народенъ прѣдставителъ, г. Никола Козаревъ — 8-дневенъ отпускъ; на Казанлъжкия народенъ прѣдставителъ, г. Дончо Папазовъ — 7-дневенъ отпускъ; на Никополския народенъ прѣдставителъ, г. Атанасъ Блажевъ — 10-дневенъ отпускъ; на Карнобатския народенъ прѣдставителъ, г. Маринкехайовъ — 7-дневенъ отпускъ. Той е искалъ 10 дена, но ние рѣшихме само 7 дена да му се даде. Тия сж, г-да, разрѣшенитѣ отпуски на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Имамъ да забѣлжа, че исканията на отпускитѣ се увеличаватъ и, ако продължава така, не зная какво ще стане; може да се разполови Камарата. (Д. Ризовъ: Съвършено вѣрно!)

Ц. Мисловъ: Г-да народни прѣдставители! По поводъ бѣлжката, която г. прѣдсѣдателятъ прави, ще

кажа, че и безъ да бѣше я направилъ той, азъ бѣхъ се рѣшилъ да говоря малко по тия отпуски, защото постоянно, когато г. секретарьтъ прочита списъка отъ нѣколко засѣдания насамъ, се казва, че отсъствуватъ 40, или 50, или 30 души. Не зная какъ, но съгласно правилника всѣки отъ насъ има право да иска отпускъ, но въ правилника сж опрѣдѣлени случаитѣ кога може да се разрѣши отпускъ, като е казано, че въ своитѣ заявления г. г. прѣдставителитѣ трѣбва да покажатъ ясно причинитѣ, за да видимъ доколко могатъ да бждатъ уважителни. Защото азъ положително съмъ убѣденъ, че повечето отъ господата, които отиватъ въ отпускъ, отиватъ да си вършатъ работата, да защищаватъ дѣла, като адвокати, а въ сжщностъ сж народни прѣдставители и гледатъ да отсъствуватъ, и възможно е единъ денъ да отсъствуватъ повече, отколкото трѣбватъ, за да можемъ да засѣдаваме. Ето защо азъ мисля, че макаръ и да не е обяснено въ чл. 42 на правилника въ какви случаи народнитѣ прѣдставители могатъ да искатъ отпускъ, желателно е всѣки единъ народенъ прѣдставителъ, когато иска отпускъ, да изложи сжщноститѣ причини кои сж, които могатъ да бждатъ само, не дай Боже, болестъ или смъртъ; тогавъ трѣбва да се даватъ такива отпуски. Но ако отиватъ да произвеждатъ селски избори, или да защищаватъ дѣла, или да си вършатъ търговията, такива отпуски трѣбва да се отказватъ. Ето защо азъ моля почитаемото прѣдсѣдателство въ бждеще да не разрѣшава отпускъ, докато положително не сж изброени причинитѣ, по които се иска отпускъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Не може така!) Това искахъ да кажа.

Прѣдсѣдателятъ: Съобщавамъ на почитаемото Народно Събрание, че е постѣпилъ отъ Министерството на Правосѣдното законопроектъ за отгѣнение закона отъ 7 юний 1899 г. за измѣнение закона за устройството

на сждилищата отъ 19 декемврий 1898 г. и за измѣнение на тоя сжиди законъ. Този законопроектъ ще се раздаде на г. г. прѣдставителитѣ и ще се тури на дневенъ редъ.

Съобщавамъ друго нѣщо на Народното Събрание. Има едно заявление отъ г. Франга, който се оплаква, че членовѣ на комисията, на която той е прѣдсѣдатель, именно комисията по Министерството на Търговията и Земледѣлието, не присѣдствували и работата не могла да се върши. Това го съобщавамъ на Народното Събрание и ако желае да вземе рѣшение по него. (И. Бобековъ: Да се замѣстятъ съ други!) Г-нъ Франга казва: „Заедно съ това честь имамъ да Ви изпратя, г-нъ прѣдсѣдателю, протокола на IV-то засѣдание на комисията по Министерството на Търговията и Земледѣлието, отъ който се установява, че, поради отсъствието на повече отъ половината на членовѣ, съгласно чл. 18 отъ правилника за вътрѣшния редъ на Народното Събрание, засѣданието на комисията не можѣ да се състои“. Намъ не остава, г-да, друго, освѣнъ да помолимъ г. г. членовѣ на комисията да посѣщаватъ по-редовно засѣданията на комисията. Г-нъ Забуновъ има думата.

Я Забуновъ: Констатира се, че нѣкои отъ членовѣ на комисията не отивали. Трѣбва да изповѣдамъ, че и азъ съмъ единъ отъ тия, който често пѣти не мога да отида въ комисията. Ще забѣлѣжа, обаче, че почитаемото прѣдсѣдательство, при опрѣдѣлянето на липата въ комисията, не е гледало тѣй, както би трѣбвало. Назначавало е лица въ двѣ комисии. Азъ съмъ назначенъ въ двѣ комисии и често пѣти ме викатъ въ двѣтѣ едновременно и, разбира се, че въ такъвъ случай не мога да отида въ едната: ако отида въ едната, не мога да отида въ другата, когато пѣкъ има народни прѣдставители, които не сж нито въ една комисия. Менѣ се случи завчера това. Азъ бихъ молилъ, щото такива членове, които сж въ двѣ комисии, да се освободятъ отъ едната, за да могатъ да присѣдствуватъ въ една комисия. Вънъ отъ това, трѣбва да знаемъ, че има и други работи, за които не искаме сега да посочвамъ. Тѣй щото, азъ правя прѣдложение, макаръ че въ правилника стои това, щото ония членове, които сж въ двѣ комисии, да се замѣнятъ съ други и да останатъ членове само на една комисия.

Прѣдсѣдательтъ: Моля, г-нъ Забуновъ, отъ кой комисия желаете да се освободите?

Я. Забуновъ: Азъ желая да остана въ комисията по Министерството на Търговията и Земледѣлието, а отъ прошектарната комисия се отказвамъ.

Прѣдсѣдательтъ: Трѣбва да забѣлѣжа, че наистина прѣдсѣдательството прѣдлага, но Народното Събрание одобрява; така щото, то е свободно да приеме прѣдложеното отъ бюрото или да не го приеме.

Осѣнъ това, ще помоля г. прѣдсѣдателя на комисията по Министерството на Външнитѣ Работи, който е г. Марковъ, да се погрижи да се избере днесъ единъ дошлитель членъ за тая комисия, на мѣстото на вашия

прѣдсѣдатель, който не може да взима участие, защото, най-послѣ, той има друга работа. (М. Златановъ: Вѣрно. Прѣдложете го!) Ако обичате и прѣдсѣдательството може да прѣдложи. (Н. Апикаровъ: Бюрото да го прѣдложи!)

Бюрото прѣдлага на Народното Събрание за членъ въ комисията по Министерството на Външнитѣ Работи г. Д-ръ Друмева. Приема ли се? (Гласове: Приема се.) Значи, Събранието приема г. Д-ръ Друмева за членъ въ комисията по Министерството на Външнитѣ Работи.

Д-ръ А. Друмевъ: Ми се чини, че въ комисията по Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи има двама души доктори по медицината, и зарадъ туй азъ моля да ме турите въ друга комисия или пѣкъ въ прошектарната комисия. (Прѣдсѣдательтъ: Значи, отказвате се!)

М. Златановъ: Той е приетъ. Той мисли, че се избира за членъ въ комисията по Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи.

Прѣдсѣдательтъ: Минаваме на дневния редъ.

Ц. Мисловъ: Г-нъ Забуновъ заяви, че не желае да бѣде членъ въ прошектарната комисия, а желае да бѣде въ комисията по Министерството на Търговията и Земледѣлието. Следователно, въ тая комисия липсва единъ членъ, въ която и така сж малцина и, съгласно правилника, не могатъ да работятъ. А при това по-добрѣ е да влѣзатъ въ тая комисия по-добри сили. Затова, вмѣсто г. Забуновъ, който се отказва, азъ бихъ молилъ да влѣзе г. Златановъ, понеже разбира отъ прошения. (Смѣхъ. — Гласове: Прието!)

Прѣдсѣдательтъ: Ще го имаме прѣдъ видъ.

Минаваме на дневния редъ.

Има думата г. Драганъ Цанковъ.

Д-ръ Цанковъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Цѣла недѣля слушахме се оратори; оратори, отъ които трѣбваше да чуемъ да контролиратъ дѣлата или дѣйствиата на Правителството, защото взели сме обичай вече, при разискване отговора на тронното слово, изобщо дѣлата или дѣйствиата на Правителството да контролираме. Чухме ораторитѣ. И азъ се слушахъ отъ многото оратори да чуя нѣщо да контролиратъ. Истина, че контролираха много работи, но контролираха ги така, мимоходомъ, както се казва. И ако слушахме оппозицията, тя съ туй контролиране гледаше по-много да си похвали миналитѣ дѣла, а пѣкъ ако гледаше болшинството, и то гледаше да кади таманъ на Правителството, сир. на Министерството. Азъ искахъ или чакахъ да чуя нѣщо да се контролира Министерството, но принципиално да се контролира, защото, менѣ ми се струва, че Народното Събрание законодательствува и контролира. Тѣзи сж двѣтѣ работи на едно Народно Събрание. (Д. Ризовъ: Съвършено вѣрно!). Сега какво чухме? Както ви казахъ, чухме отъ оппозицията да си хвали миналитѣ работи, а отъ болшинството — да кади таманъ на министритѣ си. Туй то. И какво заключихме отъ това? Въ заключение дойде, че г. Теодоровъ, намѣсто да оправи вѣжди, извади очи. Какво направи той? Вмѣсто най-главното, което

търбуваше да контролира — агитирането на министритѣ въ изборитѣ, — той дойде да оправдае Стоилова, който упражняваше морално влияние въ изборитѣ, което морално влияние се подкрѣпваше и съ топоче. А г. Каравеловъ пъкъ потвърди неговитѣ думи, колкото го чухъ, така, че министритѣ и окръжнитѣ управители иматъ право да се мѣсятъ въ изборитѣ; г. Каравеловъ го потвърди съ това: „ама мислете, че министритѣ сж политически лица!“ Туй ще каже, че като сж политически лица, тѣ иматъ право да ходятъ, както ходиха сега по околицитѣ, да правятъ агитации. Азъ съ тѣзи прѣдварителни думи, които ви казахъ, ще ви кажа, че азъ ще бѣда цензоръ — днесъ ще цензурирамъ. И азъ, като искамъ да цензурирамъ, искамъ принципиални работи да разгледамъ, а за принципиални работи сега азъ вземамъ агитирането на министритѣ, което направиха, второ — партизанското имъ управление и трето — нехайството имъ. Туй ще цензурирамъ днесъ.

Агитирането на министерството въ изборитѣ. Търбува да признаемъ, че Народнитѣ Събрания достигнаха до една степенъ, за което търбува да се утѣшаваме, като измѣняваха, допълняха избирателнитѣ закони досега и поне съ избирателния законъ и съ практиката осигуриха малко изборитѣ отъ страна на чиновницитѣ. Но злото е тамъ, че азъ видѣхъ нашитѣ министри, първо на първо видѣхъ Министритѣ на Вѣтрѣшитѣ Работи и на Търговията, да присѣствуватъ въ „Славянската Весѣда“, дѣто се събрали нѣколко отъ избирателитѣ да избиратъ кандидати; азъ не бѣхъ тамъ, но слушахъ, че и тѣ сж присѣствували на това събрание. Подиръ малко слушахъ, че Министрътъ на Търговията и Земледѣлието отишълъ въ 2 околии, дѣто ще ставатъ избори: въ Плевенъ, Рахово и особено въ Кнѣжа. Тамъ пъкъ се оправдава, че ужъ ще ревизира нѣкакво земледѣлческо училище. (Смѣхъ. — Д. Ризовъ: Че не можа ли да го дръпнешъ за ушитѣ? У дома ти стои.) Подиръ малко гледамъ Министрътъ на Обществениѣ Сгради отива въ Горна-Орѣховица, да осигурява нѣкаква кандидатура, и въ сѣщото врѣме слушахъ, че Министрътъ на Външнитѣ Работи и търговиятъ Министръ отиватъ по Южна-Вѣлгария, именно по онѣзи околии, дѣто ще ставатъ избори. Още тогазъ, като видѣхъ тия работи, казахъ си, че азъ, щомъ се отвори Народното Събрание, ще направя едно запитване, за да може да се разясни този въпросъ. Но по злополучие, като сондирахъ одного и друго, отъ нашето болшинство именно, чухъ отъ нѣкои да ми казватъ, като ми показваха чл. 151 или 152 отъ избирателния законъ, че какво чиновницитѣ, — (Къмъ г. Ризова.) я го вижъ ти тамъ какво казва (Смѣхъ.) — че чиновницитѣ, които иматъ официално положение ли е, какво е, наказватъ се тѣй сѣщо, както се казва тамъ. Я го прочети за мене.

Д. Ризовъ: (Чете.) „Сѣщото наказание се налага и на всѣки държавенъ чиновникъ, който, възползуванъ отъ официалното си положение, върши агитации по изборитѣ“.

Д. Цанковъ: Хубаво! Вършатъ агитации по изборитѣ. Отъ тази агитация, да отидатъ министри тамъ, по-голъма може ли да има? Работата е, че нѣкои отъ болшинството, на които казахъ, че ще направя запитване,

казватъ, че министритѣ не сж чиновници. Дѣто ще се каже, какво разбирамъ азъ? Че нашето болшинство, или нашитѣ депутати принципиално не разбиратъ работата. А пъкъ като чухъ и Министръ-Прѣдсѣдателя онзи день, когато се сѣрдѣше на Теодора Теодоровъ или на Бобчева, ми се струва, като му казваше: „ама забѣлѣжете“, каза, „че министритѣ сж политически лица!“ А а а! Туй ще каже, че като сж политически лица, тѣ могатъ да се разполагатъ както едно врѣме чифликъ-сайбиятъ се разполагаша съ народа, който владѣяха, или както рускитѣ помѣщници съ крестянитѣ, тѣй и у насъ министритѣ могатъ да се разполагатъ съ народа. И тогава, какво ми остава? Рѣкохъ си: чакай, най-добръ е да се изкажа прѣдъ Народното Събрание, не само за васъ тукъ, а за общественото мнѣние — то ще остане въ протоколитѣ, — и да вземе поводъ и нашата интелигенция да почне да мисли за работитѣ всѣкога принципиално и, когато върши народни работи, да ги върши принципиално, а не да гледа своитѣ капризи, своитѣ наклонности и пр. Затуй, този въпросъ азъ го разбирамъ така, т. е. агитирането на министритѣ. Единъ народенъ прѣдставител се избира за народенъ прѣдставител за двѣ работи: първата е да законодателствува, а втората е да контролира дѣянията или дѣйствиата на правителството. Е добръ! Азъ ще попитамъ сега: когато едно Народно Събрание има длѣжностъ да контролира дѣйствиата на Министерството, може ли да позволимъ на единъ министръ, когато ставатъ избори, да прави нѣкаква агитация, каквато и да е, и най-малката? Защото, онзи депутатъ, който той ще си избере тамъ, може ли да му стане контролоръ, когато той е избранъ по влияние или по волата на министра? Никога не може да му бѣде контролоръ, ами може да му бѣде покоренъ слуга, както знаемъ въ много Народни Събрания.

Г-нъ Каравеловъ притурѣ, че министритѣ сж политически лица. Истина е, че министритѣ е политическо лице. Защо се казва, че е политическо лице? Защото той е посрѣдникъ между врѣмения народенъ прѣдставител и постоянния прѣдставител на народа. Врѣмениятъ прѣдставител на народа е Народното Събрание, а постоянниятъ прѣдставител на народа е Князътъ. Затуй се казва, че министритѣ сж политически лица. Тѣ сж посрѣдници, защото всичко, което прави Народното Събрание, търбува да го направятъ така, да има хармония между единия видъ прѣдставителство и другия видъ прѣдставителство, тѣ сж посрѣдници, за да има хармония между тѣзи двама прѣдставители. Затуй се наричатъ политически лица. Но туй не е отъ агитирането имъ, не го добиватъ отъ агитиране за народнитѣ прѣдставители, а го добиватъ само съ престижа си и съ добритѣ си дѣла. Нѣматъ ли престижъ тѣзи министри, или нѣматъ ли добри дѣла, тѣ не могатъ да бѣдатъ посрѣдници за хармонията, която търбува да сѣществува между врѣмения и постоянния прѣдставител на народа — между Народното Събрание и Княза. (Д. Ризовъ: Че Народното Прѣдставителство е постоянно, бе Дѣдо Цанковъ!) Ние сме врѣмения! (Д. Ризовъ: Може ли конституционна страна безъ Народно Прѣдставителство?) Лицата сж врѣмения. Ти не ги разбирашъ тѣзи работи; ти асѣж и тѣй го теглишъ, и тѣй! (Смѣхъ.) Дѣто ще се каже, ако мини-

стритѣ, ако ние, болшинството, държахме за свободата на изборитѣ, принципиално ако гледахме на работата, тогава не щѣхме да кажемъ, че министърътъ не е чиновникъ. Той е и чиновникъ, и посредникъ или съвѣтникъ, както го наричатъ сега. Министра, като чиновникъ който изпълнява законитѣ, както и окръжния управителъ, и околийския началникъ, и стражара, ще го сѣдимъ, както се казва въ закона, и наказанието ще му бѣде еди-какво си, а като посредникъ или съвѣтникъ Народното Собрание или ще го бламира, или ще му каже да стане отъ мѣстото си и да сѣдне на друго.

Ей го какво искахъ да ви кажа върху този въпросъ и затуй азъ вървамъ, че нашитѣ министри, когато отговарятъ — вървамъ да сѣ до толкова умни хора, — щото да кажатъ: „наистина, направихме една погрѣшка, дѣто въ „Славянската бесѣда“ се намѣрихме двама, когато се опредѣляше кандидатурата за прѣдставители; за дѣто ходихме въ околитѣ, дѣто трѣбваше да ставатъ избори и дѣто не му бѣше врѣмето да ходимъ.“ Можеха да ходятъ, но въ други околии. Г-нъ Каравеловъ казва, че отивалъ да разпитва селянитѣ. Белки селяни нѣма въ другитѣ околии, дѣто нѣмаше избори. (Смѣхъ.) Нейсе! Азъ се надѣя, че ще признаятъ тая погрѣшка и нѣма да я правятъ другъ пътъ. (Д. Ризовъ: Въ 1884 г. и ти направи сѣщо; така щото, може би, отъ тебе сѣ видѣли!) Азъ ще ти кажа и тебѣ!

Казахъ ви, че ще стана цензоръ за три нѣща. Първото бѣше за агитирането на министритѣ. Казахъ за него. Сега да дойда на втория пунктъ. Вториятъ пунктъ е партизанството на министерството. И какво чуваме за партизанството? Чуваме да казватъ, откакъ стана новото, нашето министерство: азъ нѣма да управлявамъ партизански. Е; артъкъ, да каже единъ конституционенъ министъръ, че партизански нѣма да управлява, то е сѣщото, да има той сѣщия умъ и сѣщата съвѣсть на Дика Йовевъ, който ни вика въ своя в. „Свѣтъ“, че партизанство той не ще. Защо? Защото на едно парламентарно министерство всичкото му е партизанство. И не може да бѣде друго-яче. Той, ако не бѣше принадлежалъ на една партия, нѣмаше да стане министъръ. (Нѣ кой отъ прѣдставителитѣ: Вѣрно!) Ако не бѣше го рекомандувала и не бѣше го извадила наявѣ партията му, той нѣмаше да бѣде тукъ. Той трѣбва да прави партизанство, както казватъ французитѣ, *par excellence*, защото иначе той не трѣбваше да бѣде министъръ. Ама като ви казвамъ партизански да се управлява, първо, то се знае, всѣкога разумѣвамъ, че едно парламентарно министерство или едно лично министерство, направено само отъ Княза, както бѣше г. Рачо Петровото напр., всѣкога на първо мѣсто трѣбва да има прѣдъ видъ кой го е турилъ на министерството. Ако го е турилъ Князътъ, трѣбва да изпълнява програмата на Княза, а ако го е турила партията, сир. ако е парламентарно, трѣбва да изпълнява програмата на партията. И второ, когато опредѣля чиновници, за да изпълняватъ програмата му; то се знае, че трѣбва първо и първо, било то министерство партизанско, или лично, трѣбва лицето, което ще го направи чиновникъ, да има двѣ качества: първо, да бѣде честно и, второ, да бѣде способно за оная работа, която му се възлага. Туй е за всички министерства — били тѣ пар-

тизански, били лични. Дѣто ще се каже, като ви казвамъ, че трѣбва да бѣде партизанско, на първо мѣсто трѣбва да стои за лицата, които се назначаватъ чиновници, честността и способността. Нашето министерство, то се знае, е парламентарно, благодарение на това, че партията го е турила тамъ; дѣто ще се каже, неговата програма не може да бѣде друга програма, освѣнъ програмата на партията. Не може да я приложи изведнажъ, я! Но трѣбва да върви по нея. Второто нѣщо е, че чиновникътъ, когото опредѣлятъ на служба, освѣнъ двѣтѣ качества, дѣто ги казахъ по-напрѣдъ, трѣбва да бѣде отъ партията, защото иначе турятъ единъ човѣкъ, който нѣма да слѣдва програмата на партията и нѣма да я изпълнява, ами ще слѣдва друго нѣщо.

Сега, именно въ що състои партизанското управление? Вие знаете, особено тѣзи, адвокатитѣ — тѣ го знаятъ по-добъръ отъ бай Блажева, — че едно министерство въ една конституционна или парламентарна държава, непрѣмънно най-напрѣдъ трѣбва да измѣни администрацията и полицията, защото, ако се е оплаквалъ народътъ отъ прѣдшния режимъ на министерството, оплаквалъ се е отъ това, защо този режимъ го е въвеждала администрацията и полицията. Естествено си е, че тѣзи хора трѣбва да ги махне оттамъ и да тури хора, които ще върватъ по другия режимъ. Дѣто ще се каже, че тия, които тамъ кадѣха на министерството, трѣбваше тѣй да кажатъ: защо г. Сарафовъ, Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, не измѣни администрацията и полицията? Защото народътъ разбира, че се е измѣнилъ режимътъ отъ тия двѣ нѣща, отъ друго нищо не разбира. Какво направи г. Сарафовъ, азъ по-послѣ ще кажа. Като казвамъ, че парламентарниятъ министъръ трѣбва да тури хора отъ партията си въ администрацията и полицията, не разбирамъ и всички други чиновници отъ другитѣ учреждения. Тия послѣднитѣ нѣматъ влияние за режима; много малко сѣ, които иматъ, но трѣбва да кажа, че тѣхъ, ако трѣбва да ги промѣни, ако законътъ го изисква, трѣбва Министърътъ да ги промѣни и тогава длъженъ е да тури хора пакъ отъ партията си, защото иначе той не е добъръ министъръ. (М. Такевъ: И за сѣдитѣ ли е сѣщо?) Не казвамъ само за сѣдитѣ, но общо за всички; само че за другитѣ това става рѣдко. (Р. Петровъ: А като е коалиционно министерството?) И за него ще ви кажа. Ако е коалиционно министерството, тѣ не трѣбва да сѣ толкозъ ахмачи; като направятъ министерството, да се споразумѣятъ за назначаването на чиновникитѣ. Споразумѣватъ се какво ще правятъ. И азъ едно врѣме правихъ съ консерваторитѣ коалиционно министерство. Начовичъ бѣше най-голѣмиятъ консерваторъ. (Д. Марковъ: Той е либералъ сега!) Да, той е сега либералъ? Сопаджия! (Смѣхъ.) Какво имъ казвахъ азъ тогава? Казвахъ имъ: всѣки министъръ ще си назначава отъ своята партия, и тѣ го правѣха. (Г. Кирковъ: Какъ?) Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи ще назначи по администрацията, по полицията, свои хора. Туй бѣше съгласието. Може да се споразумѣятъ и орташки да го направятъ; то е другъ въпросъ. (Смѣхъ.)

Сега, като ви казвамъ това, виждате, азъ се мѣча, колкото ораторството ми позволява, да ви доказвамъ, че тия въпроси сѣ принципиални и, когато сѣдимъ за мини-

стритъ и за другитъ, трѣбва да сѣдмъ принципиално. Но нашитъ министри и тукъ какво направиха? Проповѣдва се: нѣма да управляваме партизански. Какво направиха? Като нѣма да управляватъ партизански — оставяйтъ програмата настрана, — правятъ назначението на чиновницитъ или по хатхър, или по симпатия, или пъкъ по родство. Вие сте чели въ газетитъ за хатхър колко чиновници сѣ назначени, колко за симпатия и колко по родство, а общиятъ принципъ, че трѣбва чиновницитъ да бѣдатъ способни и честни, и него министритъ развалиха. Ако бихъ ги записвалъ всичкитъ, трѣбваше да ви ги чета три дена наредъ, но азъ ще ви кажа едно-двѣчки само, че тѣ управляваха не партизански, а по хатхър, по симпатия и по родство. За хатхър, ако искате да ви кажа, г. Сарафовъ за хатхър уволни Манолова, окръжниятъ управителъ. (Д. Ризовъ: Не го уволни!) Слушай ти! (Смѣхъ.) Уволни го отъ Пловдивъ и го проводи въ Шуменъ. Естествено, че единъ управителъ, единъ човѣкъ, който си разбира своето достойнство, това заради него е понижение. Ако е добъръ човѣкъ, Министерствътъ не трѣбваше да го прави. Дѣто ще се каже, ако бѣше го отчислилъ още отначало, когато стана г. Сарафовъ министъръ, тогава всѣки щѣше да каже: ехъ, партията; партизански се управлява, трѣбваше да се отчисли. Можеше да бѣде най-добриятъ управителъ, но извѣстно е, че е отъ друга партия, трѣбваше да отчисли и нѣмаше кой да се сърди. (М. Такевъ: Покритъ съ прѣстѣпления отгорѣ.) Ако имаше прѣстѣпления, не трѣбваше да го проважда въ Шуменъ — и тамъ сѣ българи. Е туй е за хатхѣра на... г. г. каравелиститъ. (Смѣхъ. — М. Такевъ: Не е вѣрно! Протестираме!) Слушай ти. А особено за честния, независимия Ризовъ. (Смѣхъ. — Д. Ризовъ: Азъ протестирахъ!) Уплаши се г. Сарафовъ и го извѣсти, като захвана да вика тозъ. (Сочи къмъ г. Ризова.) Азъ слушахъ. Азъ нали Ви казахъ, че съмъ цензоръ. (Д. Ризовъ: Азъ интерпелирахъ само, Дѣдо Цанковъ!) Чакай!

Министерствътъ на Търговията... (А. Филиповъ: Нѣма го.) Нѣма го, ама той ще го чуе; азъ ще го кажа прѣдъ свѣта. Изважда единъ добъръ човѣкъ въ Пирдошъ, единъ касиеринъ, контролоринъ ли е, на каси. Питамъ азъ какъвъ човѣкъ е. Наистина, гледа си работата, добъръ човѣкъ. Ами нѣщо такова, партизанство? Не, казвать. И промѣнява го и туря единъ за хатхѣра на каравелиститъ, за да избере тамъ г. Такева, за да осигурятъ г. Такева. (Смѣхъ. — М. Такевъ: Протестираме!) Чакай! Тѣй е. (Смѣхъ. — М. Такевъ: Нито го познавамъ, нито го зная кой е.) А бе, ти го назначи — работата показва. (М. Такевъ: Противъ моята кандидатура бѣше турена кандидатурата на Генча Филиповъ, отъ партията на почитаемитъ прогресисти, който разполагаше съ всичката администрация.) Сега туй за хатхѣра казвамъ. За хатхѣръ още единъ фактъ да ви кажа. Не зная за чий хатхѣръ, азъ ви рѣкохъ за Министра на Търговията, че бѣше за хатхѣра на каравелиститъ и за оня, Маноловъ, за хатхѣра на каравелиститъ и особено на Ризова, независимиятъ.

Сега за хатхѣра на Министра на Външнитъ Работи. За кой хатхѣръ не можахъ да го разумѣя. Единъ левантинецъ, и католикъ отгорѣ — споредъ хората, които ми сѣ говорили — почти той управлявалъ Министерството. (Д. Ри-

зовъ: Кой е той?) Единъ левантинецъ. (А. Филиповъ: Вернаца.) Той. То пъкъ, нейсе, може да бѣде прѣкалено, че управлява Министерството, но отъ друго едно нѣщо вие всинца ще се възмутите. (Ст. Ивановъ: Той бѣше и билъ, мисля, и въ Ваше врѣме чиновникъ.) Не въ мое врѣме. Азъ такива кюлханета не ги търпя. (Голѣмъ смѣхъ.) Слушайте! (Р. Петровъ: Слушаме.) Г-нѣ Рачо Петровъ! Слушай какво казвамъ, защото азъ казвамъ нѣщо, отъ което и ти трѣбва да се възмутишъ. (Р. Петровъ: Добъръ, Дѣдо Цанковъ.) Нашитъ митрополити официалнитъ писма отъ Министерството на Външнитъ Работи ги приематъ съ подписъ отъ този католикъ. Министерствътъ не подписвалъ. Сега, на такъвъ човѣкъ такава прѣднина да му се дава, ще каже, че тукъ трѣбва да има нѣкой хатхѣръ, а кой е тоя, за хатхѣра на когото се държи, не зная. (Д. Ризовъ: Кажки го!)

Туй само колкото по хатхѣръ дѣто се управлява. Азъ казвамъ само три нѣща, а вие може да знаете повече, но е достатъчно. (Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Защо е прѣмѣстенъ въ Варна? — Р. Петровъ: По чий хатхѣръ бѣше въ Ваше врѣме на служба?) Има много такива случаи, но азъ казахъ единъ-два, защото ако захвана, то ще отиде много дълго.

Сега друго нѣщо — по симпатии дѣто управляватъ. Общото мнѣние е такова. На и азъ били захванатъ да го вѣрвамъ. Когато нѣкой дойде да иска картичка за рекомандация, обикновено не давамъ, но по нѣкога се пошегувамъ и азъ. Казахъ ми, че въ „Балканъ“, които сѣ служили отъ толкова години, не останало въ „Балканъ“ чиновници, сѣ ги назначили чиновници. (Смѣхъ.) Сега, колко е истина, не го зная, но много хора ми го казвать. Тѣй щото, ако нѣкой дойдѣше да иска да го прѣпоръчамъ, азъ му казвахъ: иди стани разсиленъ въ „Балканъ“, стой единъ-два мѣсеца, вземи рекомандация до г. Сарафова и той ще те назначи. (Смѣхъ.) Туй по симпатии.

А пъкъ единъ симпатиченъ Солунски търговецъ, първиятъ окръженъ управителъ, който пакъ, по симпатия, нашиятъ парламентаренъ министъръ и партизанинъ е назначилъ, е единъ народнякъ; той е, дѣто ви казвамъ, Солунски симпатиченъ търговецъ. (Гласове: Кой бѣше?) Въ Враца... какъ го казвать? (Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Лазаровъ.) Да, Лазаровъ. (Н. Беневъ: Той бѣше назначенъ по прѣпоръка на г. Сарафова!) Азъ Ви казвамъ прихѣръ за симпатия. А за да познаете, че е отъ симпатия, то е, че въ Враца викнаха „аманъ“ отъ него, и г. Сарафовъ бѣше принуденъ да го изхвърне оттамъ, но нито единъ часъ да не остане безъ служба, накаралъ моя... (Гласове: Зетъ.) да, моя зетъ, да го назначи още додѣто бѣше въ Враца за касиеръ въ Сливенъ, за да не загуби единъ сахатъ отъ службата. По симпатия. И моятъ зетъ го направи по симпатия, а не по друго. (Смѣхъ.)

Сега пакъ по симпатия, то се знае — азъ въ газетитъ го четохъ, но не вземахъ бѣлѣжки, защото сѣ много — пакъ по симпатия г. Радевъ, Министерствътъ на Правосъдieto, той пъкъ всички кафе ахпапарѣ е назначилъ на служба по сѣдебното вѣдомство. (Голѣмъ смѣхъ. — Д. Ризовъ: Дѣдо Цанковъ! Забравихте за Ораховацъ.) Ще му дойде реда. Имаше още 2 мѣсеца. Сега по симпатия дѣто управляватъ ви казахъ въ нѣколко думи.

Сега да дойдемъ по роднинство. И по роднинство има много, пъкъ и вие ги знаете, ама едно казва обществото мнѣние, че роднинитѣ на г. Радева не сѫ останали безъ служба. Авъ ви казахъ сега, че парламентарно министерство, което не управлява партизански — а пъкъ партизански какъ трѣбва да управлява, азъ го казахъ по-напрѣдъ, — азъ не разбирамъ. Дѣто ще каже, което правителство не управлява партизански, то управлява или по хатѣръ, или по симпатии, или по роднинство. Ето какво направиха нашитѣ министри, парламентарни ужъ, за което се радвахме по-напрѣдъ, че съставиха министерство, че дойдоха на власт, а пъкъ тѣ управляватъ по тѣзи три начина.

Сега туй бѣше за втория пунктъ. Първиятъ пунктъ на цензурирането ми бѣше агитирането на министритѣ, вториятъ — партизанството имъ и третиятъ — нехайството имъ.

Нехайство има и трѣбва ние, депутатитѣ, да се заинтересуваме за нехайството на Министерството къмъ вѣстницитѣ. Не казвамъ да ги възспираме да пишатъ, ама нехайството на Министерството е туй, че въ единъ вѣстникъ четемъ, че еди-кой управител, еди-кой съдия, еди-кой околийски началникъ направилъ таквозъ и таквозъ нѣщо, което споредъ закона трѣбва да се накаже, а пъкъ гледаме минатъ се 6 мѣсеца или една година и отъ министерството нищо нѣма. Азъ не казвамъ само за нашитѣ министри, а тѣй бѣше съ всички министри. Затуй менъ ми се струва, че всѣко едно честно министерство, което трѣбва да се грижи за общественото мнѣние, ако единъ вѣстникъ е написалъ една лъжа или клевета противъ неговитѣ чиновници, туй министерство трѣбва или да го обясни и вѣстникътъ е длъженъ да го напечата, за да го види общественото мнѣние, или пъкъ, ако онзи вѣстникъ е лъгалъ или е клеветилъ, да го даде подъ съдъ. (И. Вобековъ: Това се прави, Дѣдо Цанковъ.) И ако правѣха нашитѣ министерства така, азъ ви казвамъ, че нашитѣ вѣстници щѣха да влѣзатъ малко въ единъ добъръ пѣтъ. А сега като видѣха, че единъ вѣстникъ пише, че еди-кой чиновникъ крадѣ, а особено по Военното Министерство, че еди-кой офицеръ крадѣ — азъ откактъ съмъ дошълъ отъ Русия сѣ пишатъ вѣстницитѣ, че еди-кой крадѣ, — а досега нищо нѣма да е направено, когато трѣбваше Военното Министерство да излѣзе да обясни, както гледаме въ другитѣ държави че правятъ. Въ Русия напр., дѣто не е конституционно управление, щомъ като излѣзе нѣщо въ вѣстника, било за желѣзницитѣ или за нѣкой чиновникъ, завчасъ отъ министерството се прави едно разяснение и общественото мнѣние се успокоява. А у насъ какви работи не се пишатъ и ни въ единъ вѣстникъ не сме видѣли едно разяснение отъ министерството, за което се отнася, или че е даденъ вѣстникъ подъ съдъ, който клевети или който лъже. И туй не било нехайство на Министерството! Отъ тия нехайства азъ съмъ забѣлѣжилъ нѣколко, а особено на църво мѣсто стоятъ вѣстницитѣ. Нехайство азъ още наричамъ и туй. Случиха ми се нѣколко хора да дойдатъ, да ме молятъ за рекомендация. Както ви казахъ, азъ рекомендация не давамъ, но сѣ ще го питамъ: за какво ти е тая рекомендация? Нѣколко души ме заинтересоваха; онзи денъ имаше пакъ единъ, който дохожда и ми казва: азъ бѣхъ писаръ въ общината, подирѣ писаръ при околийския началникъ, подирѣ писаръ не знамъ на какво,

на мировия съдия, секретаръ не знамъ какъ си — 14 години и 8 мѣсеца. Единъ човѣкъ жененъ и има 4 дѣца малолѣтни! Е добръ, питамъ го: кога те отчислиха? „Отчислиха ме, казва, прѣди два мѣсеца“. Защо те отчислиха? — „Нищо не ми казаха“. Кажете си самъ, да не си направилъ нѣкакво прѣстѣпление? „Не съмъ, казва, не съмъ!“ Е добръ, таквизъ има — азъ само нѣколко зная, — но таквизъ има много. И туй сега, да отчислишъ единъ човѣкъ, комуто оставатъ четири мѣсеца, покрайней-мѣръ, разбирамъ единъ човѣкъ да направи прѣстѣпление... (Н. Цановъ: Може да не е отъ партията, Дѣдо Цанковъ!) Е добръ, каквото и да е, едно министерство трѣбва чиновницитѣ си да ги смѣта като дѣца сръщу баща. Не можемъ така да отчислимъ единъ човѣкъ, комуто оставатъ още 4 мѣсеца, покрайней-мѣръ, да вземе една пенсия, за да може да прѣживѣе. Като е служилъ 14 години и 8 мѣсеца, той не може да залови друга работа. Истина, онази пенсия, която ще вземе, не може да го нахрани, но ще му бѣде една подпорка, за да намѣри друга работа. Е, туй не е ли нехайство отъ Министерството?

Подирѣ, ами прѣстѣпленията било по изборитѣ, било по печата, било по политически прѣстѣпления, колко има заведени дѣла? Съ хиляди ги има заведени. Е добръ, нашиятъ Министъръ на Правосъдието, ако не управляваше съ нехайство, трѣбваше да накара своитѣ слѣдователи, съдии и прокурори да изчислятъ тѣзи дѣла. Азъ, напр., знамъ единъ чиновникъ, който е и сега чиновникъ, билъ едномо човѣкъ на изборитѣ, даденъ е подъ съдъ прѣди нѣколко години, но той и донесъ седи още чиновникъ. (А. Филиповъ: Кой е той?) Обади се бе, кой е той? Той е тукъ, дѣто сѣ го били. Той е депутатъ. (Д. Вълчевъ: Много сме бити!) Мантовъ туренъ ли е подъ съдъ? Е добръ, отколко врѣме чуваме, че е билъ хората, туренъ ли е подъ съдъ? (Н. Цановъ: Има обвинителенъ актъ.) Ако има обвинителенъ актъ, трѣбваше досега да се отсѣди.

Азъ прѣставамъ, защото има хиляди такива примѣри; а пъкъ едно Министерство какъ сега да не му казватъ, че е нехайно, когато тѣзи работи ги има!

Пакъ на нехайството азъ отдавамъ това, дѣто четохъ прѣди единъ мѣсецъ въ единъ вѣстникъ, че на тавана на Министерството на Търговията не знамъ какъвъ хаосъ имало; плетъ билъ съ всѣкакви работи, и всѣки, който отиде на тавана, взема си по нѣщичко и си върви. Нѣма инвентаръ, нѣма нищо. (Смѣхъ.) Едва прѣди една недѣля чухъ, че Министърътъ ходилъ на тавана и поправилъ работата. (Смѣхъ.) Ще каже, че Министърътъ нехайствува. (Министъръ А. Людекановъ: Не е истина! Азъ много по-рано бѣхъ ходилъ.) Не знамъ! Азъ въ газетата видѣхъ, че той, като видѣлъ въ газетата, тогава отишълъ. (Министъръ А. Людекановъ: Нашата газета го писа.) Вие трѣбваше да обясните въ вѣстника, да научите хората си на редъ.

Друго нѣщо да ви кажа — нали е сѣ за нехайство? Сега да видимъ гората въ Рила.

Г-да народни прѣдставители! Има Рилски мѣнастиръ, има и село Рила. Туй село Рила е почти въ територията на мѣнастира, и горитѣ — то се знае, че има много гори, — повечето принадлежатъ на мѣнастира, а пъкъ споредъ закона, мѣнастирътъ не плаща поземеленъ данѣкъ. Нали е тѣй? (Гласове: Тѣй.) Добръ. Чиновникътъ,

който е тамъ, дѣто пише ли, какво прави, не знамъ, една частъ отъ гората на Рилския манастиръ написалъ я въ тефтера, че е притежание на Рилската община, на селото Рила. Е добръ. Оттогазъ се минаватъ шестъ години, откакъ е писана върху селото. Първата година му турили поземеленъ данъкъ за гората, и искатъ отъ общината данъка. Тъ казватъ: тази гора не е наша; какво е станало прѣди шестъ години, не знамъ. Нейсе, не платили тѣ данъка и мислили вече, че като се казало, че не е наша, тя е на манастира. Чиновникътъ не урегулиралъ тоя въпросъ, да я прѣхърли, и тя си останала пакъ върху тѣхъ. На втората година пакъ дохожда да се плаща данъка, пакъ го искатъ отъ селото. Пакъ правятъ постановление, на Министра пишатъ съ заявления втората, третата, четвъртата, петата, шестата година — сѣ тѣй пишатъ, и досега ставатъ 12.000 л., които селото има да дава поземеленъ данъкъ за онази гора. И какво правятъ тази година? Турятъ сега да продаватъ на общината, каквито има имущества, за 12.000 л. данъкъ за онай гора. (А. Краевъ: Кой владѣе гората?) Манастирътъ я владѣе. Пишатъ тукъ — въ Народното Собрание имало прошение онази година — (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: И то е умрѣло.) и то е умрѣло. Онази година било изпроводено на комисията, а тя рѣшила да се изпрати въ Министерството на Финанситѣ. Тази година дохожда кметътъ тукъ, дохожда и при мене. „Ходихъ — казва — въ Министерството и тамъ ми казаха — той знае, че сѣ ги лъжатъ я, — че ще наредятъ тази работа, ще проведатъ комисия да изпита за тази гора, нѣма да ви продаваме имуществото“. Азъ станахъ любопитенъ именно за нехайството на Министерството, и станахъ самъ та отидохъ при Лячѣва въ Министерството на Финанситѣ и го нахокахъ; рѣкохъ му: а бе, какво правите вие, шестъ години стана, срамота е! Не трѣбва ли да уредите тая работа? — „А, г-нѣ Цанковъ, знаа, свърши се тая работа“. Е добръ. Азъ ви казвамъ, онай недѣля приехъ едно писмо отъ кмета, които ми пише, че пакъ работата стояла тѣй. И турили да продаватъ имуществата на общината, па не стига това, но и имуществата на общинаритѣ и кмета. Е добръ, туй не е ли нехайство? Казватъ, че нашитѣ министри не гледатъ какво става въ канцелариятъ. Какво става? По-онзи день приехъ една телеграма още отъ това село. Ей го единъ примѣръ за нехайство. Другъ още единъ примѣръ ще кажа отъ Сметната Палата. Тамъ вече за единъ чиновникъ, който служилъ въ Цариградъ още отъ началото, отъ основанието на агентството, Геновичъ се казва. Е добръ, когато стана законътъ, че чиновникътъ трѣбва да даватъ гаранция парична, той далъ гаранция за 2.000 л. ли, тамъ какво било. Е добръ. Сега вече не е чиновникъ; отъ 14 години насамъ не е вече тамъ чиновникъ. Е добръ. И доднесъ не може да си извади гаранцията. Защо? И азъ самъ ходихъ — защото и азъ ходя дѣто не вършатъ работа, — за да видя, какво е това нѣщо, може ли туй да бѣде. Е добръ; като отидохъ, азъ ги нагънахъ. Правятъ вече сметка въ Сметната Палата, правятъ за да му очистятъ сметката. Казватъ му: „оставашъ да давашъ 50.000 л.; като ги платишъ, тогава ще си освободишъ гаранцията; да платишъ 50.000 л.“ Тоя човѣкъ, горкиятъ, дава прошение на Министра на Външнитѣ Работи, на първия министъръ, дава прошение на Княза нѣколко пжти. Абе джанжмъ, оправѣте ми тая

работа; какви 50.000 л. искате? (Смѣхъ.) А пакъ работата е, че ужъ приходитѣ тамъ, на агентството, отъ него ги искатъ. И казватъ, че е имало приходи, тия пари ти си ги взелъ, нѣма ги тия пари. Ами че даватъ ни, рѣкохъ, въ Народното Собрание, че бюджетитѣ сѣ сключени до 1898 г. — тѣй ми се струва, — (Гласове: Тѣй!) пакъ той отъ 1888 г. вече не е чиновникъ въ агентството. Е, да. За 1888 г. имаме сключенъ вече бюджетътъ. Дѣто ще се каже, ако чиновникътъ отъ агентството сѣ останали 50.000 л. да даватъ на хазната, трѣбва да си ги искаме, та да се свърши това нѣщо. И какво е направено? Пакъ и доднесъ още не е свършено това нѣщо. Азъ свършвамъ съ нехайството на министритѣ. Сега — то се знае — не казвамъ, че тѣзи министри сѣ криви и за тия работи, но азъ напомнямъ само, за да ги знаете.

Сега, г-да народни прѣдставители, вие се порадвахте малко, като цензурирахъ министритѣ; сега ще цензурирамъ и васъ. (Смѣхъ.)

Н. Антикаровъ: Нѣмашъ право!

М. Такевъ: Никой прѣдставителъ нѣма право да отправя запитвания къмъ другитѣ народни прѣдставители!

Д. Цанковъ: Азъ казвамъ на нашето болшинство: ние сме криви, болшинството е криво; всички, и азъ, и вие, сме криви. Отъ болшинството, то се знае, всинца се радвахме единъ съ другъ, че можехме да направимъ да въведемъ парламентарно министерство въ България. Тѣй, отначало твърдѣ много се радвахме, но азъ, както ви рѣкохъ, сѣ съ цензорски умъ седа тукъ, въ Народното Собрание, и видѣхъ, че, колкото се радвахме по-напрѣдъ сами на себѣ си, толкова подиръ извънредната сесия сложихме носъ надолу; казахме, че е проста работа, (Гласове: Не се чува!) т. е. висна ни носътъ. Защото болшинството не се държи на висотата на положението си, а висотата на положението му е: да законодателствува независимо и да контролира. Тѣзи сѣ двѣтѣ работи. А то какво правѣше — нашето болшинство? Като ни видѣха, че ние, болшинството, май принципиално не се държимъ; Министерството, като ни видѣ, че парламентарно не се държимъ, какво направи? На всѣки членъ, когато му скимене, казва: оставката ще си дадемъ; трѣбва да направите това нѣщо, и ние завчлѣс се прѣкланяме, а пакъ не помисляме, че оставка Министерството тѣй лесно не дава, особено у насъ. Не само у насъ, въ България, но и въ всичкитѣ мѣста е така; особено въ България оставка не дава Министерството. Само ни заплашва. И ние, ако се държахме на висотата на нашето положение, можехме да кажемъ: дай си, дай си оставката; и ще видите, завчлѣс щѣха да обърнатъ колата. (Смѣхъ.) Ние, болшинството, тѣй се заплашихме съ закона за административното дѣление на Държавата. (А. Филиповъ: Урумовъ бѣше се уплашилъ, а не ние!) Уплашихме се, че ще си дадатъ оставката. Защо ще си дадатъ оставката? Ако не приемемъ 14 или 12 окръжи, а пакъ хората искаха 7, нѣкой 9, но 7 бѣше най-добро. Ние за економия го правѣхме, а други съображения нѣмаше. Добръ, за економия, но естествено бѣше 7 окръжи да

бждатъ. И тъй, азъ ви казвамъ, че ако бѣхме вървѣли принципиално, не щѣхме да ги слушаме, че щѣли да си даватъ оставката. Нѣма да я дадатъ, ама не вѣрвѣхме принципиално. То е едно. Второто бѣше за бюджета. Тамъ вече съвсѣмъ не вѣрвѣхме принципиално. Слушахме по-напрѣдъ за бюджета отъ нѣкой, че туй ще направимъ, онуй ще направимъ, пъкъ като ги видѣхъ на другия денъ, тия сѣщитѣ казаха: е, ще се приеме сега, ама наесенъ. (Смѣхъ.) И наесенъ тъй ще си върви! Ей какво искамъ отъ болшинството, т. е. отъ насъ, защото и азъ съмъ отъ тѣхъ. (Г. Кирковъ: Взеа ви страха!) Взеа ни страха, да!

Сега още ми остава нѣщичко, за което азъ държа, и трѣбва да държа, защото туй вече е за нашата интелигенция, не само за насъ, депутатитѣ. Ще поприкажемъ сега съ моя ески достъ, г. Петковъ. Той е ески достъ. (Смѣхъ.) Като говоримъ ние, а особено нашата интелигенция, за политиката, нашата политика, политиката на нашата Държава, кой знае какво страшно нѣщо е! Е добръ. Мена ми се струва, че принципътъ на политиката е: който прави политика, трѣбва да гледа кой е суверенъ на онази държава. Основата на политиката на една държава трѣбва да бѣде: кой е суверенътъ на онази държава. Едно министерство може да прави политика, но суверенътъ на държавата като не е съгласенъ, то онуй министерство не струва нито една пара. Е добръ, суверенътъ на нашата Държава е народътъ. Туй трѣбва да го знаете, па и въ много други държави е така. Дѣто ще се каже, че на политиката на каквото и да е министерство основата трѣбва да бѣде суверенътъ, сир. народътъ. И туй министерство, което не гледа наклонноститѣ, желанията на народа и политиката си да съобразява съ желанието на народа то онуй министерство е шарлатанско; то не прави политика, а шарлатания прави. Туй е първиятъ принципъ.

Второ принципиално нѣщо. Казватъ ни, че раздѣляме политиката на вътрѣшна и външна. Истина, тъй е. Но азъ ще ви кажа, че нашето Княжество, нашата Държава има вътрѣшна политика само. Защо? Защото казваме, че политиката на една държава зависи отъ суверена. Суверенътъ е Българскиятъ народъ, ние него имаме и, слѣдователно, вътрѣшна политика имаме, защото имаме избори; но външна политика нашето Княжество нѣма. Има поведение, което трѣбва да държимъ — именно поведение, — а политика не може. Защо не може? (А. Крушковъ: Тогава да закриемъ Министерството на Външнитѣ Работи!) Ти тамъ отъ Вѣла, още за политика додѣ започнешъ да приказвашъ е далечъ! (Голѣмъ смѣхъ.) Слушайте! Сега за вътрѣшната политика азъ нѣма какво да говоря. То се знае, вътрѣшна политика трѣбва да имаме, и, най-първо и първо, онуй министерство, което върши вътрѣшна политика, трѣбва да има прѣдъ очи суверена на държавата, а суверенъ на държавата е народътъ и, слѣдователно, не трѣбва да се сърди народътъ. Туй е вътрѣшна политика.

Добръ. За външната политика. Външна политика какво е? Народътъ или министерството, което трѣбва да прави външна политика, трѣбва да има по вътрѣшната за съчувственикъ народа, а по външната политика трѣбва да има силата за съчувственикъ. Ако има сила за външна

политика, ще прави политика, ако нѣма сила, не може да прави политика; а поведение може да държи, за да не дохожда до силата — която я нѣма. Дѣто ще се каже, за външната ни политика силата я нѣмаме. Защо я нѣмаме? Защото, съ която и да бѣде държава да правимъ политика, освѣтъ една Сърбия, а, може би, и Ромъния, съ другитѣ не можемъ да се мѣримъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: И Черна-Гора!) Черна-Гора е далеко и не можемъ да правимъ политика съ нея. Но работата е, съ които имаме сношения и съ които имаме работа, да правимъ политика; а това е Сърбия и Ромъния, макаръ че за Ромъния ще трѣбва малко да се поизпотимъ. Но работата е, че и съ Сърбия не сме независими да правимъ политика, макаръ да можемъ и имаме сила. Защо не можемъ? Защото имаме опекуни. Нашата сила сѣ опекунитѣ: великитѣ държави; тѣ ще регулиратъ нашата външна политика. Както Българскиятъ народъ регулира вътрѣшната политика, тъй и външната политика регулиратъ я великитѣ държави. Тоя принципъ трѣбва да го държимъ не само ние, дѣто сме партизани и шефове на партии, ами още и нашата интелигенция трѣбва да разбере това нѣщо и да не се надува и крѣщи, че външната ни политика трѣбва да бѣде такава и такава; поведение нѣкакво трѣбва да има, а за политика не може да има мѣсто. Ето това искахъ да кажа на г. Петкова, защото той като че хитрува съ външната политика. Истина, че г. Теодоровъ отговори и малко похвали политиката на Външното Министерство. Туй хубаво направи. Но азъ искахъ малко нѣщо и принципиално да се разберемъ, макаръ да не съмъ юристъ като нашитѣ адвокати да го развия по-добръ. Но трѣбва всѣкога да гледаме на тия въпроси принципиално. Тѣй щото, за външната си политика трѣбва да гледаме, че както за вътрѣшната политика факторъ е народътъ, за външната политика факторъ сѣ великитѣ държави, а не нашата сила. Нашата сила не е. Ако бѣше нашата сила голѣма, тогавъ трѣбваше да имаме външна политика. Та затуй, като сѣ великитѣ държави факторътъ, нашето поведение трѣбва да го регулираме съ симпатитѣ на великитѣ държави. А пъкъ симпатията на кои велики държави можемъ да имаме, ние всинца го разбираме. И напрасно е Петковъ дѣто туря, че каквото е нашето поведение съ Франция, Англия или съ Австрия, тъй трѣбвало да бѣде и съ Русия. Не. Ние всѣкога ще губимъ, защото Франция и Англия не се интересуватъ за насъ. Тѣ само когато иматъ нужда отъ насъ, когато иматъ да взематъ нѣщо отъ насъ, тогавъ викатъ: ей хора, вие сте голѣма държава, велика държава. Докато ни накараха да правимъ табии въ Шуменъ да биемъ руситѣ, тогава бѣхме велика държава. Тѣ само когато иматъ нужда, когато се каратъ помежду си и когато искатъ да ни направятъ маша и да ни въоръжатъ противъ Русия, тогавъ ни казватъ, че сме велика държава, хвалятъ ни, че сме напѣднала държава. Недѣйте го вѣрва! Ами ние трѣбва да вѣрваме онова, което си е естествено, и затуй нашата политика, сир. нашето поведение за външнитѣ държави трѣбва да бѣде всѣкога споредъ евангелското изречение: кѣмъ Русия да бждемъ невинни като гълъби, а кѣмъ другитѣ държави да бждемъ хитри като змии. (Смѣхъ.) Кѣмъ Русия да бждемъ невинни като гълъби, споредъ евангелското из-

речение. Туй щѣхъ да кажа за г. Петкова. (Д. Ризовъ: За реформаторитѣ да не забравите!) Чакай!

Сега, независимиятъ и той ни каза нѣкои принципи, за които и азъ ще му кажа, че криво ги разбира. Първиятъ му принципъ е, че иска Правителството, сир. Министерството, да не бѣде само отъ прогресисти, или, съ други думи да кажемъ, каравелисти и цѣнковисти, ами да притуримъ — сега какъ да го кажемъ — теодоровисти или народняци. (Н. Цановъ: Дѣлови!) Дѣлови. Азъ да ви обада, че не съмъ на това мнѣние, защото министерство, което не е хомогенно, отъ него недѣйте чака добро. И когато правихме зимъсь изборитѣ, моята проповѣдь бѣше върху това: гледайте да изберете депутати отъ една партия, за да може да се състави однородно министерство, защото, ако бѣдатъ отъ двѣ или три партии, както сме сега, хаиръ нѣма да видимъ. (Смѣхъ. — Д. Ризовъ: Ами като не може!) Може, може; като нѣма дяволи като тебе, да видишъ какъ може. (Смѣхъ.) Азъ не казвамъ, че не може въ министерството да има, на осемъ министри, както сж, двама и отъ друга партия, но тѣ трѣбва да бѣдатъ опаска, както сега въ Франция има единъ социалистъ министъръ и той е опаска и си върви работата. (Смѣхъ.) Затова, азъ, като казахъ однородно, разбирамъ това.

Второто нѣщо, дѣто искаше независимиятъ да прави — той хубаво говори нѣкои работи, ама искаше да реабилитира народняцитѣ... (Д. Ризовъ: Азъ не съмъ говорилъ това!) Чакай де, ти искаше да кажешъ партиитѣ да станатъ три. (Д. Ризовъ: Да се съединятъ. Затѣхъ народняцитѣ и вие бѣхте една партия прѣди петъ години). Слушай ти. Коалиции, трѣбва да разберешъ, ставатъ за единъ прѣдметъ. Коалиции за редовно управление не може да съществуватъ; за единъ прѣдметъ, за единъ случай — да, ставатъ. Ама ние искаме редовно да управляваме. (Д. Ризовъ: За да се спази конституционниятъ редъ!) Ти казвашъ, че трѣбва да бѣдатъ партиитѣ три: каравелисти, цѣнковисти и народняци; пъкъ азъ ще ви кажа, че азъ всѣкога съмъ на мнѣние, тъй като ние сме единъ младъ народъ, да бѣдатъ двѣ. Ама като казвамъ двѣ, разбирамъ партии, които да дохождатъ на власт. Партиитѣ въ единъ народъ не може да се свършатъ; тѣ може да бѣдатъ много. Не можешъ да ги задрѣтишъ, защото е естествено нѣщо. Но тѣзи партии, по-многого отъ тѣхъ, оставатъ доктринерни партии, както сж напр. социалиститѣ; тя е партия на доктринери; такава партия нѣма да дойде на властъ; никой нѣма да я вика и тя не претендира. Откажъ се е създадъ свѣтътъ, социализмътъ съществувалъ. Азъ зная — я вземѣте книгитѣ че вижте, — азъ съмъ чель за социализма: въ всичкитѣ народи е имало социалисти и досега не прокопсаха, 5.000 години станаха. (Смѣхъ.) Затуй не е възможно да прѣставатъ партиитѣ, защото не е и естествено. Въ единъ народъ партии ще има много, но хората, които искатъ да управляватъ държавата, ще трѣбва да помислятъ, че за да се управлява държава, трѣбва да се ограничи управлението най-много въ двѣ партии. (Д. Ризовъ: И азъ казахъ сжщото.) Защото, щомъ има повече отъ двѣ политически партии, тамъ редъ не ще да има. А пъкъ ако попитате мене, кои трѣбва да бѣдатъ двѣтѣ партии — знае се, че имената на партиитѣ на колко таквозъ ги

промѣняваме, та и сега можемъ да ги измѣнимъ — ще кажемъ либерална партия и консервативна партия. Ако желаемъ доброто на нашата Държава, трѣбва да има либерална и консервативна партии. Ама ще кажете, кои ще прѣдставляватъ либералството и кои консерваторството. (Д. Ризовъ: Радославовъ е либералъ!) Чакай ти — Радославовата партия е разбойническа партия. (Смѣхъ.) Въ нашия народъ има разбойници и тѣ сж си партия, ама си оставатъ разбойници. Нека си съществуватъ. Много отъ насъ знаемъ кой е разбойникъ и като стои въ града, не му правимъ нищо; ама като отиде въ гората — ще го гонимъ. (Д. Ризовъ: И стамболовиститѣ сж народно-либерали!) Въ либералната партия кои трѣбва да влизатъ? Либерална партия е въ основата си нашата партия — цѣнковистката партия — мене не ме е срамъ да го кажа. Но кои трѣбва да бѣдатъ тамъ? Тѣзи, дѣто се наричатъ демократи. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Каравелиститѣ!) Каравелисти да ги кажемъ, тѣ трѣбва да дойдатъ съ насъ и да станатъ опаска. (Смѣхъ.) Не може друго-яче. (С. Бабаджановъ: Дѣдо Цанковъ, тури ги баремъ по срѣдата!) Защото — слушайте ме вие — Каравеловата партия се раздѣля на двѣ. Да ви кажа защо. Тя има каравелисти par excellence и има демократи; покланямъ се на демократитѣ, ама и демократитѣ, и социалиститѣ сѣ на една степенъ ще ги туряме, защото сж братовчеди. (Смѣхъ.) Затуй азъ ги уважавамъ, както уважавамъ социалиститѣ, ама да не дохождатъ на властъ. (Смѣхъ.) Разбра ли ме сега независимиятъ какво искамъ да кажа?

Сега ще дойда да кажа кое трѣбва да бѣде въ основата на консервативната партия. Азъ ви казвамъ откровенно — да не се сърдите г. Теодоровъ, — азъ казвамъ, че политическа партия е стамболовистката; народняшката партия тя и въ червата си вътрѣ не е добра. (Смѣхъ.) Защо? Защото работата ѝ е да граби. (Силенъ смѣхъ. Нѣкои ржко-плѣскавъ.) А таквазъ партия е опасна. Затуй за консервативна партия трѣбва да стане стамболовистката, а всички тѣзи добри хораца отъ народняшката дедиклери, които иматъ наклонность къмъ консервативната партия, да влизатъ въ консервативната партия, сир. въ стамболовистката, а нѣкои да дойдатъ къмъ либералната, ние ги приемаме. (Смѣхъ.)

Сега отгънъ оставатъ — кои? — разбойницитѣ, сир. радославиститѣ. Тѣ когато минаватъ изъ града, нѣма да имъ казваме нищо, но когато отидатъ въ гората да разбойничес-твуватъ, ще ги биемъ.

Оставатъ отгънъ демократитѣ. Тѣ си оставатъ една партия доктринерна, като социалистическата партия доктринерна. (С. Бабаджановъ: Ние ще станемъ социалисти!) Може подиръ 50 години тѣхната доктрина да си пробие пътъ и тѣ да си проводятъ тукъ министри; може, но за сега трѣбва да останатъ чисти въ науката си, въ доктрината си. А пъкъ тия, дѣто се казватъ каравелисти, тѣ ще дойдатъ и ще станатъ наша опаска. (Смѣхъ.)

Сега за реформаторитѣ! Тѣ, не ще и дума, сж стамболовисти, тѣ и въ червата, и въ кокалитѣ сж стамболовисти и не трѣбва и дума да става за тѣхъ. (С. Бабаджановъ: Тѣ, Дѣдо Цанковъ, опаска ли ще бѣдатъ на консервативната партия?) Тѣ да се погодятъ тамъ съ г. Петкова.

Ето и последното цензуриране. Засега доста. (Бурни ржкоплъскания от всички страни. — Гласове: Отдихъ, отдихъ!)

Прѣдседателъ: Давамъ 5 минути отдихъ.

(Слѣдъ отдихъ.)

Прѣдседателъ: (Звъни). Засѣданието продължава. Г-нъ Министъръ Сарафовъ има думата.

Министъръ М. Сарафовъ: Г-да народни прѣдставители! Ще отговоря на нѣкои отъ почитаемиѣ г. г. народни прѣдставители, които закачиха известни дѣлове отъ вътрѣшното управление на Княжеството. Ще се пазя да вървя по пѣтя на тѣзи господа, които съ общи фрази се мъчеха да пробиватъ пѣтъ въ Народното Събрание на работи, съ които се пълни напоследъкъ една частъ отъ нашия печатъ. Азъ мисля, че когато се обещаватъ дѣлата на едно правителство, трѣбва да се направи това нѣщо на основание само на факти, за да можемъ да знаемъ именно дѣ съ погрѣшкитѣ, та тия погрѣшки да се поправятъ. Ще бѣда кратъкъ и ще вървя по реда, както г. г. говорители се слѣдѣха единъ подиръ другъ.

На г. Бобчева специално нѣма какво да отговарямъ: той правѣше сравнения на програмитѣ съ дѣлата на Правителството. Ще му кажа, че по отношение програмата на Прогресивно-либералната партия и по отношение на общанията, които съмъ далъ въ миналата извънредна сесия по вѣдомството на Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи, всичко онова ще се изпълни. Законопроектитѣ, за които сме говорили, ще се внесатъ, и онѣзи законопроекти, които намирамъ необходимо нужни засега за спокойното управление на Княжеството, ще бѣдатъ разисквани отъ васъ въ непродължително врѣме. Ние ще се видимъ и тогава съ г. Бобчева ще можемъ да говоримъ върху прѣдметитѣ, сложени на вашето внимателно разглеждане.

Г-нъ Петковъ бѣше първиятъ, който ме упрекна, като спомена нѣкои случаи, въ които ужъ съмъ се мѣсилъ въ вътрѣшното управление на общинитѣ. Трѣбва да ви кажа, г-да народни прѣдставители, че тъкмо на тая почва азъ се считахъ най-силенъ прѣдъ васъ. Колкото се отнася до самоуправлението на общинитѣ, мога винаги да се срѣсна и да възразя на всѣкакви упреки, защото съмъ чистъ въ това нѣщо и защото съмъ дѣйствувалъ въ всичкото това врѣме по най-легаленъ и най-коректенъ начинъ за самоуправлението на общинитѣ. Станаха около 600 избори за общински селски и градски съвѣти — до мене не дойдоха никакви оплаквания за насилие въ тѣзи избори. Станаха допълнителни законодателни избори — до мене не дойде оплакване нито въ деня на избора, нито въ избирателния периодъ по-рано. Малкитѣ онѣзи оплаквания, които станаха на 4, 5 и 6 октомврий, бѣха толкозъ незначителни, щото не могатъ да служатъ за поводъ на сериозни разисквания. По поводъ на тѣзи оплаквания се вземаха веднага мѣрки и азъ трѣбва да кажа прѣдъ васъ, че самитѣ кандидати заявяваха, че тѣ сж довольни. Не искамъ да споменувамъ имена, но ще ви кажа, че отъ тѣзи господа, които вслѣдствие на тия

избори седятъ днесъ между васъ, има благодарностъ изразена на окръжнитѣ управители, благодарностъ изразена лично къмъ мене за коректността на администрацията, за отличния редъ въ изборитѣ.

Упрекнаха ме за намѣса въ общинскитѣ управления по случай избирането на Сърбенишкия кметъ, Торбовъ. Да, тамъ признавамъ, че азъ се намѣсихъ; намѣсихъ се не по отношение състава на общинския съвѣтъ, не се намѣсихъ да разтуря този общински съвѣтъ, а заазахъ съвѣта тѣй, както бѣше, но при избирането на кметъ, за утвърждението на когото, по закона, трѣбваше да се произнесе, азъ мислѣхъ, че тамъ можехъ да дамъ единъ съвѣтъ на сѣщия общински съвѣтъ. За избрания наново кметъ, Торбовъ, въ Министерството има твърдѣ неотънѣни свѣдѣния отъ врѣмето, когато по-прѣди е управлявалъ общината Сърбеница. Този кметъ Торбовъ, г-да народни прѣдставители, е сѣщиятъ, който зае мѣстото прѣдседателъ на изборното бюро въ Галиче на 4 февруарий т. г., слѣдъ като се рани установениятъ отъ закона прѣдседателъ на изборното бюро. Вие се сѣщате, вѣроятно, че при дебатитѣ, станали по провѣрката на Орѣховскитѣ избори въ извънредната сесия, се откриха ужасии, извършени подъ ръководството на тоя прѣдседателъ надъ мирнитѣ избиратели. Този Торбовъ, ако се не лъжа, е кръчмаринъ въ селото и като съ мръжа е уплелъ съ своитѣ вземания-давания населението на Сърбенишката община, и азъ мисля, че бѣхъ въ правото си, когато писахъ на съвѣта и му казахъ: „мисля, че въ интереса на Сърбенишката община ще бѣде, ако избере друго за кметъ“. Общинскиятъ съвѣтъ ме послуша, и мисля, че направи това нѣщо за доброто както на общинския съвѣтъ, така и на цѣлото население. Макаръ никой отъ ораторитѣ да не го спомена, азъ ще ви се самъ призная, че има още единъ случай, въ който се намѣсихъ пакъ при избора на кметъ, като пожелахъ общинския съвѣтъ да избере друго. Нѣма да казвамъ имена, но има народни прѣдставители, които знаятъ работата. Въ единъ градъ се избра за кметъ човѣкъ, за когото се имаше свѣдѣния, че е управлявалъ прѣди общината въ своя лична полза и въ полза на една котерия отъ избирателитѣ, но нѣмаше явни доказателства, за да може съдебната властъ да се намѣси. Спрѣмо тоя господинъ, моитѣ другаръ отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието бѣше присно-собилъ най-голѣмото административно наказание за унищожението на общинска гора. И въ тоя случай казахъ думата си, като посвѣтвахъ общинския съвѣтъ да избере изъ срѣдата си друго лице за кметъ, вмѣсто оня господинъ. Не ме послушаха, и азъ изпълнихъ дълга си по закона, като прѣдставихъ на утвърждение избраното лице. Но вървамъ, г-да народни прѣдставители, че самиятъ общински съвѣтъ ще се разкае въ кратко врѣме и че самитѣ избиратели ще дойдатъ до убѣждението, какво Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи е билъ правъ, когато е давалъ оня съвѣтъ, и че е дѣйствувалъ въ интереса на общината. (Ст. Ивановъ: Сега има заявление за бламиране!)

Г-нъ Петковъ ме обвини тѣй сѣщо, че съмъ се намѣсилъ въ избора на Костенската община. Тукъ му е мѣстото, г-да народни прѣдставители, да ви спомена най-напрѣдъ, че не е Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи, който назначава тричленната комисиия, въ случай че общин-

ският съвет се разтури; законът ясно постановява, че онѣзи, които се оплакватъ отъ общинскитѣ съвети, иматъ право да покажатъ на лицата, които трѣбва да управляватъ общината, докато стане изборътъ на новъ съветъ. Законътъ постановява тъй сжщо, че постоянната комисиия е онаа, която окончателно се произнася върху така посоченитѣ лица, и окръжниятъ управителъ издава заповѣдъ за назначение на тая тричленна комисиия. О това постановление на закона азъ съмъ се точно придържалъ и нѣма да ми покажете ни една община — съ изключение на двѣтѣ, за които ще призная, че съмъ се намѣсилъ, — дѣто азъ, въ качеството си Министъръ на Вжтрѣшнитѣ Работи, да съмъ назначавалъ или промѣнявалъ тричленна комисиия. Друга е работата, когато се касае за градскитѣ общински съвети; тамъ законътъ ми дава право, тамъ мога да кажа своята дума. Съ това право съмъ се ползувалъ, като съмъ се ръководилъ отъ началото: тричленнитѣ комисиии да не бждатъ съставени само отъ хора на една политическа или градска партия.

За Костенската община ще ви занимаа съ нѣколко думи. Общината е разтурена прѣзъ мѣсець май. Окрѣжниятъ управителъ е назначилъ една тричленна комисиия, но когато е прѣдлежало да се прѣдадатъ на тая тричленна комисиия общинскитѣ дѣла, приятелитѣ на г. Петкова сж се събрали и направили това нѣщо невъзможно: възстанали сж противъ това, защото казали, че утвърдената отъ окръжния управителъ комисиия не отговаряла на болшинството на избирателитѣ въ с. Костенець. Това безправно положение се е проточило до деня на избора, и трѣбва да призная, че приятелитѣ на г. Петкова сж били постоянни и дѣйствиелно сж били направили невъзможно прѣдаването на дѣлата. Въ деня, когато е имало да стане изборътъ, на 17 юний, станало е едно сблъскване и има раненъ единъ човѣкъ. Ходилъ е околийскиятъ началникъ, ходилъ е и секретарьтъ на окръжното управление, но не сж могли нищо да направятъ. И най-подиръ околийскиятъ началникъ, за да удовлетвори желанието на тия, които сж били противъ назначената тричленна комисиия, отишълъ лично въ Костенець и поставилъ една тричленна комисиия, която е отговаряла, както той мислилъ, на желанието на болшинството на избирателитѣ. Тя е била съставена отъ приятели на г. Петкова. И тази комисиия, безъ да бжде утвърдена отъ окръжния управителъ, е управлявала общината цѣли 2 мѣсеца. Азъ не искахъ да се намѣся въ тая работа, защото нѣмахъ желание да давамъ поводъ на кръвопролитие, може би. Тия г-да, които сж мислили, че прѣдставляватъ болшинството, постоянно сж заплашвали противницитѣ си и законно назначената тричленна комисиия; нѣкои отъ членовѣтъ на законно установената тричленна комисиия сж дали оставка. Азъ ги оставихъ, както казахъ, да управляватъ общината незаконно, защото не искахъ да се намѣся и съ сила да възстановя назначената отъ окръжния управителъ тричленна комисиия. Това се продължи дотогава, докогато по мое искане и съ добро се състави една смѣсена тричленна комисиия, съставена отъ двѣтѣ спорящи страни. И забѣлжете, че въ тая тричленна комисиия влизаха: единъ членъ, принадлежащъ на партия противна на сная на г. Петкова, а другитѣ двама — отъ партията на г. Петкова. Изборътъ е станалъ подъ упра-

влението на тая тричленна комисиия и резултатътъ е билъ този: 316 гласа за листата, противна на приятелитѣ на г. Петкова, и 204 гласа за неговитѣ приятели. За самия изборъ не получихъ никакви оплаквания. Тоя резултатъ, струва ми се, доказва най-ослазателно, че приятелитѣ на г. Петкова не сж имали съ себе си болшинството на избирателитѣ; съставътъ пъкъ на двѣтѣ тричленни комисиии, които управляваха общинскитѣ работи, както и правилността на избора доказватъ, че не е вѣрно онова, за което ме упрекнаха, че съмъ измѣчилъ избирателитѣ докато приематъ нѣкаква кандидатна листа за общински съветъ, която азъ съмъ билъ далъ. Повтарямъ да кажа, че общината отъ 19 юний до края на августъ и прѣзъ септември дори се управлява отъ тричленна комисиия, болшинството въ която е било на страната на приятелитѣ на г. Петкова.

Упрекнаха ме послѣ, че съмъ се намѣсилъ тъй сжщо при поставянето на тричленната комисиия въ с. Стражица, Горифорѣховска околия. Менѣ ми е много драго, че г. Петковъ спомена точно Стражицкия изборъ, защото, безъ да зная че ще ми се падне случай да говоря тукъ по този въпросъ, взехъ своевременно рѣшение по него, което ще ви даде най-доброто доказателство за начина какъ съмъ гледалъ по начало на назначението тричленни комисиии. Окрѣжниятъ управителъ отъ Търново съ една депеша — ако се не лъжа отъ 25 октомври — ми събщи, че когато въ селото Стражица станало извѣстно за тричленната комисиия, която той, по рѣшение на окръжната постоянна комисиия, тъкмилъ да назначи, нѣкой си Г. Поповъ, пакъ отъ приятелитѣ на г. Петкова, възстаналъ противъ това назначение, защото щѣло било да се извърши беззаконие. Г. Поповъ заплашвалъ отъ името на 400 ужъ избиратели, че ще принуди кмета да не прѣдава на тая тричленна комисиия. Окрѣжниятъ управителъ ме питаше: какво трѣбва да правя, да употребя ли насилие за да прѣдамъ управлението на общината на ония, които азъ мисля, въ съгласие на постоянната комисиия, че отговарятъ на болшинството на избирателитѣ? Азъ му дадохъ тази депеша: (Чете.) „Търново. Окрѣжному Управителю. На № 11.023. Околийскиятъ началникъ Денчовъ да иде самъ въ Стражица и да спогоди двѣтѣ страни върху една смѣсена комисиия. Азъ нѣмамъ причини да настоявамъ върху тоя или она кандидатъ, стига да се гарантира свободата на избора. № 6.217, 26 октомври 1901 г.“ Това, ми се струва, е най-доброто доказателство, че ако съмъ се намѣсилъ така инцидентно въ тая работа, то е именно за да покажа още единъ пътъ, че азъ съвършено съмъ се дезинтересиралъ въ изборитѣ на селскитѣ общини.

Г-нѣ Петковъ мимоходомъ нѣкакъ намека, че, поради намаляване полицията, въ София ставали много често кражби. Азъ имамъ събрани статистически свѣдѣния за разни произшествия въ София, за кражби, за убийства и пр., но нѣма да ви ги изброявамъ, защото даннитѣ за годинитѣ отъ 1889—1900 сж за цѣли години, а пъкъ даннитѣ за произшествията прѣзъ текущата година сж само за вѣмето отъ януарий до края на септември. Едно нѣщо само мога да кажа, а то е, че цифритѣ като показватъ едно подобрѣние, отъ друга страна, даннитѣ, които имамъ, колкото се отнася до отношението

измежду открити и неоткрити прѣстѣпления, най-главно кражбитѣ, показватѣ, че ние прѣзъ тая година имаме около 32% неоткрити прѣстѣпления — забѣлѣжете, че врѣмето, за което се отнасятъ цифритѣ, е много близко за да могатъ да се откриятъ виновнитѣ; извършенитѣ прѣзъ септемврий кражби не можахме да откриемъ, — а пъкъ прѣзъ миналитѣ години относителнитѣ цифри сж 20%, 25%, 30%. Когато се говори за кражбитѣ въ София, г-да народни прѣдставители, не трѣбва да се забравя и обстоятелството, че нашата Столица поради мѣстоположението си е свърталище на разни бѣжанци и хора въобще безъ работа. Вие знаете, че мѣрките, които Правителството взе прѣзъ пролѣтѣта, за да тури край на едно беззаконно положение, уголѣмиха броя на останалитѣ безъ поддрѣжка бездѣлници. Естествено бѣше да се очаква, че подобни хора ще се опитатъ да засвояватъ чуждѣ имотъ. Но това врѣме се прѣмина и азъ вѣрвамъ, че сигурността на имота въ София въ кратко врѣме ще се уякчи още повече. Това имахъ да отговоря на г. Петкова.

Г-нъ Исмаилъ Арнаудовъ, Провадийски народенъ прѣдставитель, прѣдаваше значение на изселването на турцитѣ като че ли то произхожда отъ вѣтрѣшното управление на страната. Азъ се интересувамъ много по тая работа и прѣди всичко ще обърна вниманието ви на слѣдното обстоятелство: изселването на турцитѣ не става по законенъ пътъ, а става крадишкомъ. Това крадишкомъ прѣминаване задъ граница показва, че не сж толкозъ чисти побужденията на ония турци, които се изселватъ изъ Княжеството. Нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, мюсюлмани, сами ми заявиха, че изселачитѣ сж повечето пропаднали хора и сѣмейства. Репортитѣ, които получихъ отъ Русенско, Шуменско и Варненско, едногласно твърдятъ, че се изселватъ повече ония турци, които вслѣдствие на послѣднитѣ 3—4 безплодни години сж оголѣли, останали безъ имоти или пъкъ които сж попаднали, по единъ или по другъ начинъ, въ рѣцѣтѣ на лихвари, та сж потънали въ тежки дългове; заложили сж всичко на земледѣлческитѣ каси или частни заемодавци, та сж останали свърсѣмъ безъ кредитъ и безъ помощи. Сега тия турци, подъ закрилата която законътъ дава на домашнитѣ продавателни актове, продаватъ скритомъ всячко каквото иматъ подъ рѣка, било недвижимъ имотъ, било добитѣкъ, било другъ движимъ имотъ, и бѣгатъ задъ граница. Тѣхното изселване не се дължи, слѣдователно, въ главнитѣ си мотиви, на онова, което искаха да ни кажатъ както г. Исмаилъ Арнаудовъ, така и единъ господинъ отъ центра.

Сега ще отговоря именно на този господинъ, който бѣше толкова жестокъ спрямо мене — той е г. Папанчевъ, — който каза, че кръвъ се лѣе въ Княжеството, че само въ едно село, Къшла-кьой, прѣзъ тази година е имало 78 пожара. Най-напрѣдъ, г-да народни прѣдставители, вие самички го разбирате, че пожарътъ е едно нѣщо, което не може току-тъй да се прѣдаде било на зломисленостъ, било на беззаконие, било на развратени нрави. За пожаритѣ голѣма роль играе и случайността. Но понеже г. Папанчевъ твърдѣше, че е имало 78 пожара въ с. Къшла-кьой, азъ направихъ справка и ще ви я прочета. На 9 февруарий т. г. е имало единъ по-

жаръ — изгорѣла една къща — не, единъ плѣвникъ е изгорѣлъ — както виждате пожарътъ е станалъ въ едно врѣме, когато не ние управлявахме, та не знай дали г. Папанчевъ ще го припише на насъ; — на 6 май е запалена една къща и на 13 май, единъ день слѣдователно подиръ това, е запаленъ пакъ единъ плѣвникъ. Туй сж всичкитѣ пожари, които сж станали. (Гласове: Ей! Значи, той лѣже. — Други: Браво, г-нъ Папанчевъ!) Слѣдователно, отъ 78-тѣ пожара, които громко се прогласиха отъ трибуната, вие виждате, че работата е само за четири пожара, станали въ течение на тая година. Ако обичате, ще ви прочета и имената на пострадалитѣ, за да може да ги провери и г. Папанчевъ; ако обича, ще му дамъ бѣлѣжката си и послѣ да направи той справка на самото мѣсто.

По-сетнѣ, г. Папанчевъ употреби всичкото си краснорѣчие, за да прѣдстави България въ най-анархическо положение, като твърдѣше, че убийства, кражби и пожари сж станали прѣзъ врѣмето, откогато ние управляваме Княжеството, шестъ пѣти повече, отколкото всѣки други пѣтъ. Най-напрѣдъ, г-да прѣдставители, неоснователно е произшествията да се отдаватъ само на лошото управление. Вамъ е извѣстно, че въ това отношение економическото състояние на народа, неговото нравствено развитие иматъ голѣмо значение. Не трѣбва да се изпускатъ изъ прѣдъ видъ дори политическитѣ промѣнения въ страната, които могатъ да измѣнятъ имотното състояние на хората. Вамъ е познато, че гладътъ е най-лошиятъ събѣтникъ, който може да доведе до развала и най-добрия човѣкъ; тоя гладъ може да произвежда беззакония дори при най-нормалното управление, дори въ една най-православна страна. Това ви го казвамъ, за да ви покажа колко неоснователно е да приписватъ произшествията и беззаконията току-тъй на лошо управление въ страната. Въпросътъ е много по-сиглѣтенъ, отколкото ви се прѣдстави, и за правилното му рѣшение се изисква основателно изучаване на причинитѣ, което г. Папанчевъ не може се похвали да е направилъ. Миналия пѣтъ азъ ви цитирахъ нѣкои цифри по отношение на тия произшествия въ Княжеството. Тия господа, тукъ отъ центра, ме апострофираха тогава и ми казаха: „туй хубаво, но то е за послѣдната година; я ни кажете за по-миналитѣ години, кажете ни за врѣмето когато ние управлявахме“. Тѣзи господа сж дотолкова зашеметени отъ това, което се пише въ вѣстникитѣ имъ, щото не искатъ да вѣрватъ и на факти, установени съ цифри! За да удовлетвори искането имъ и за да догълня празнотата, която признахъ прѣдъ васъ, когато говорѣхъ миналия пѣтъ по сжкия въпросъ, на карахъ да ми извадятъ статистиката за произшествията и за онова врѣме, за което особено интересува тия господа отъ центра. Имамъ даннитѣ за мѣсецитѣ: априлий, май, юний, юлий, августъ и септемврий, т. е. за 6 мѣсеца, и за годинитѣ 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900 и 1901. Броеветѣ 1899, 1900 и 1901 г. ви цитирахъ миналия пѣтъ, но, разбира се, и сега ще ги повторя. Сега да видимъ какви сж били цифритѣ въ врѣмето, въ онова блажено врѣме, когато искаха да го прѣдставятъ тѣзи господа отъ центра. Прѣзъ 1894, 1895 и 1896 г., въобще за убийствата, числото на убититѣ жени не е отбѣлѣзано отдѣлно отъ онова на убититѣ

мжже; минатъ е наедно броятъ на убититѣ мжже и жени, затова и азъ се принудихъ да смѣся за слѣдующитѣ години броя на убититѣ мжже и жени тъй сжщо заедно. Ето какви сж тѣзи цифри за умишленитѣ убийства. Прѣзъ 1894 г. умишлено убити има 126 души; прѣзъ 1895 г. — 168 души; прѣзъ 1896 г. — 183 души; прѣзъ 1897 г. — 176 души; прѣзъ 1898 г. — послѣдната година на управлението на г. г. народняцитѣ и която би трѣбвало да бжде най-добрата — има 193 души убити; прѣзъ 1899 г. — 215; прѣзъ 1900 г. — 162 и прѣзъ наше врѣме сж 182. Азъ вѣрвамъ, че баремъ въ това отношение г. г. народняцитѣ ще бждатъ снисходителни къмъ мене, когато виждатъ, че прѣзъ моето управление е имало умишлено убити 11 души по-малко, отколкото въ послѣдната тѣхна година!

Случайни убийства. Прѣзъ 1894 г. е имало случайно убити 98 души мжже и жени; прѣзъ 1895 г. — 134 души; прѣзъ 1896 г. — 115 души; прѣзъ 1897 г. — 235 души; прѣзъ 1898 г. — 138 души; прѣзъ 1899 г. — 142 души; прѣзъ 1900 г. — 107 души и прѣзъ наше врѣме — 130. Слѣдователно, и случайно убититѣ сж по-малко въ наше врѣме, отколкото прѣзъ четири години на народняшкото управление. Вие знаете, че измежду случайно убититѣ и умишлено убититѣ често пхти не може да се тегли точна граница; ако полицията или администрацията не е много придиричива, цифритѣ отъ колоната на умишленото убийство лесно могатъ да минатъ въ колоната на случайното убийство. Това трѣбва да се има прѣдъ видъ за нѣкои голѣми цифри въ колоната на случайно убититѣ.

Послѣ имамъ данни и за пожаритѣ. Прѣзъ 1894 г. — тя е била най-пешастпата — имаше 1094 пожара на 13.354.000 л. загуби; прѣзъ 1895 г. е имало 937 пожара на 991.000 л. загуби — стотинитѣ не казвамъ; — прѣзъ 1896 г. е имало 902 пожара на 871.000 л. загуби; прѣзъ 1897 г. е имало 637 пожара на 692.000 л. загуби; прѣзъ 1898 г. е имало 752 пожара на 648.000 л. загуби; прѣзъ 1899 г. е имало — и миналия пхтъ съобщихъ тия цифри — 874 пожара на 1.789.000 л. загуби; прѣзъ 1900 г. е имало 614 пожара на 363.000 л. загуби и въ наше врѣме е имало 761 пожара на 565.000 л. загуби.

Прѣминавамъ на обири. Прѣзъ 1894 г. има 415 случая съ загуби 133.000 л.; прѣзъ 1895 г. има 499 случая съ 173.000 л. загуби; прѣзъ 1896 г. има 542 случая съ загуби 179.000 л.; прѣзъ 1897 г. има 525 случая съ 111.000 л. загуби; прѣзъ 1898 г. има 739 случая съ 214.000 л. загуби; прѣзъ 1899 г. има 610 случая съ 187.000 л. загуби; прѣзъ 1900 г. има 537 случая съ 151.000 л. загуби и прѣзъ наше врѣме 704 случая съ 194.000 л. загуби. Виждате, слѣдователно, че въ това отношение България не е по-злѣ поставена. Прѣзъ послѣднитѣ шестъ мѣсеца нѣма повече грабежи направени, отколкото въ извѣстенъ другъ режимъ. Азъ моля още единъ пхтъ да ме разберете добрѣ, г-да народни прѣдставители, че не наблѣгамъ особено на тия цифри, защото ви казахъ, че произшествията сж резултатъ отъ много сили, които би трѣбвало внимателно да се изучатъ, за да може човѣкъ да произнесе основателна присжда. Едно нѣщо, обаче, ще ви кажа, а то е, че по отношение на цифритѣ въ наше врѣме, азъ залегнахъ да прѣдста-

вляватъ тѣ самата истина, т. е. да обематъ всички случаи на кражби и убийства. За по-важнитѣ случаи наредихъ да се прѣдаватъ едновременно съобщения на бюрото на пресата, защото мислѣхъ, че нѣма какво да крия отъ общественото мнѣние. Интересувахъ се за всѣко съобщено произшествие, като не прѣставахъ да подканямъ органиитѣ си да слѣдятъ за всѣка кражба и убийство, да ми ги съобщаватъ и да откриватъ виновнитѣ, и вѣрвамъ, че по тоя начинъ процентътъ на неоткрититѣ прѣстѣпления ще бжде твърдѣ слабъ. Това го направихъ, защото искахъ да се увѣри дали имаше основание една частъ отъ нашата преса и хората на една политическа партия да зачерпватъ Княжеството, като го прѣдставятъ въ едно анархическо положение.

За шайки и разбойници заговориха, и въ извѣстна частъ на пресата се отвориша постоянни рубрики подъ заглавието „шайки и разбойници“. Какви сж тия шайки и разбойници? Азъ направихъ извлѣчение отъ свѣдѣнията, които съмъ получилъ изъ 23 околии по появяването на разбойницитѣ и особено по появяването на разбойници въ извѣстни колонии на вѣстницитѣ. (Смѣхъ.) Защото трѣбва да ви кажа, че голѣма частъ отъ разбойничествата се замислюваха и извършваха въ редакциитѣ на вѣстницитѣ. Отъ всички тия 23 околии, отъ които имамъ свѣдѣния, азъ ще ви спомена съ съжаление, както нѣ вастъ всички е познато, че разбойничество истина е имало въ източната частъ на Княжеството и ние го заварихме въ доста развито положение. Въ Силистренско, Куртбунарско, Тутраканско и Разградско сж върлували четири шайки. Тия шайки ние успѣхме да ги разбнемъ, да ги разпръснемъ. Двама водители на двѣ шайки, вслѣдствие положеното старание на нашата администрация, се заловиха въ Кюстенджа, дѣто се прати, нарочно секретаря на Силистренското околийско управление. Тия двама войводи на разбойницитѣ сж познатитѣ Дана Пехливанъ и Азисъ Садуловъ. Слѣдъ залавянето имъ, Ромжиското Правителство стори услуга да ги задържи, а по-сетѣй се направиха постѣпки за екстрадирането имъ и вѣрвамъ, че Ромжиското Правителство ще ги прѣдаде на българскитѣ сѣдилища. Другитѣ двѣ шайки тоже се разпръснаха и отъ едната двама души, които сж българи, самички се прѣдадоха, а отъ четвъртата шайка турцитѣ водители се заловиха. Въ послѣдно врѣме въ този край на Княжеството, до завчера, когато получихъ извѣстие за ограбване двама пхтници близо до Добричъ, въ този край, казвамъ, не бѣше се чувало за появяване на нѣкакви шайки. Обаче, вие самички знаете, че по ония мѣста се е обърнало на хроническа болесгъ краденето на добитѣкъ. Ала съ постоянство и съ вземане цѣлесходни мѣрки въ течение на врѣмето и това зло ще се спре. По отношение на краденето на добитѣкъ, мисля, че администрацията върши своята длѣжностъ, а вѣрвамъ, че и правосѣднето съ врѣме ще направи своето.

Въ Горна-Орѣховица ставаха чести кражби; въ околнитѣ села се извършваха дори насилия, виновнитѣ на които не можяха да се откриятъ. Най-послѣ и тая шайка, както знаете, г-да народни прѣдставители, е заловена. Въ нея влизатъ даже видни хора; една банда, съставена въ Лѣсковецъ, съ съучастници други сѣлски села, която се занимавала съ правяне фалшиви пари, извършила дребни

крадби, направи обира въ Арбанашкия манастиръ и 2 убийства въ с. Чамръ, по всички тия хора сж уловени и правосъдието въ Търново върши своята работа. (А. Крушковъ: Къзяхте видни хора — много се лъжете за тия видни хора. Не е вѣрно, г-нѣ Министре; Вие ще се убѣдите въ противното!) Говори се за единъ виденъ господинъ прѣвъ единъ бившъ режимъ. Азъ не искамъ имена да споменувамъ, но ще чакамъ резултата на съдебното дирене. На всѣки начинъ, тѣ сж уловени. (А. Крушковъ: Да, уловени сж. Но тия хора, за които се съмнѣвате, тѣ се пуснаха!) Азъ не подозирамъ никого и не мога да кажа нищо, което не зная.

Покрай тия истински шайки има една голѣма шайка, която, споредъ твърдението на партиенъ печатенъ органъ, се е явила въ Врачанско. Колкото за нея ще ми позволите да прочета едно извѣщение отъ официалния рапортъ по прѣслѣждането ѝ. На рѣчѣтъ ми е забѣлжката, направена въ Министерството отъ оня рапортъ, и азъ ще ви я прочета така, както си е. Въ брой 1018 на в. „Миръ“ е писано, че „на 2 септемврий прѣвъ нощта жилището на Аврама Коларя, отъ с. Мало-Бабино, било нападнато отъ 10 души въоръжени разбойници. Това не било вѣрно. Прѣвъ тази нощъ Кирко Найденовъ отъ сжщото село търсилъ едно негово изгубено теле, влѣзналъ и въ двора на Коларя, който го прѣсторилъ за разбойникъ и грѣмналъ върху него. Грѣмъли и съсѣдитѣ на колара“. И отъ това излѣзла онзи 10-членна въоръжена шайка, която се прогласи въ цѣлото Княжество. (Д. Марковъ: Съдебно разслѣдване ли е това или административно?) Това е административно разслѣдване, каквото е направено на първо врѣме. Послѣ е направено и съдебно разслѣдване. Азъ ви казвамъ, че е отъ Министерството. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Но въ всѣки случай по-достоверни отъ частнитѣ!).

Единъ мой приятель, членъ на Народняшката партия, ме доста обезпокои съ писма и депеша за нѣкаква шайка разбойническа, която върлувала около неговото село Прогорелецъ, ми се струва, въ Ломско. Това се отнасяше за оная шайка, която много бързо дѣйствиува въ Врачанско, Орѣховско, Вѣлослатинско, Ломско, Видинско, която хвърчала по тия мѣста: ту се явява въ Вѣлослатинската околия, ту въ Ломската, ту въ Орѣховската околия. Единъ приятель, както ви казахъ, който седѣше на тия банки прѣвъ 1899 г., оплаква ми се частно и азъ наредихъ най-внимателно разслѣждане върху тази работа. И какво се оказа? Излѣзе, че дѣйствително въ с. Медковецъ има едно беззаконие извършено надъ едно сѣмейство, което обаче се оказа, че е извършено отъ мѣстни хора, отъ селянитѣ пакъ, за отмъщение, или не зная за какво. Хората, които сж подозрѣни, продължаватъ да се дирятъ и може да се намѣрятъ. Но по отношение на другитѣ шайки, виднахъ полицията отъ Ломъ-Паланка, даже частъ отъ Берковица, отъ Вѣл.-Слагина, отъ Орѣхово, и слѣдъ най-внимателно дирене улови се единъ нещастникъ, Коскуновъ, който се подозираше, че е водителъ на шайката; оказа се, обаче, че е неврастеникъ човѣкъ. Въ село Козлодуй се заловиха 6 души въоръжени хора и мислѣхме, че това е шайката, но четирма отъ тѣхъ излѣзоха пждари отъ едно съседно село, която, като видѣли да отива потеря подиръ тѣхъ, понеже нѣмали позволителни билети

за пушкитѣ си, почватъ да бѣгатъ, но потерята ги застигнала. Съ това се свърши всичката тази знаменита борба противъ въображаемата шайка въ тая частъ на Княжеството.

Има и други случаи пакъ въ Орѣховско. Нѣкой си Мандиликовъ съ подписа си даже бѣше излѣзълъ въ единъ вѣстникъ да говори, че близо до с. Кнѣжа върху него стрѣляла една въоръжена шайка. Оказа се отъ издирването, че половинъ часть слѣдъ това пощата, която е минала, не е видѣла никакви слѣди отъ разбойници. Отъ издирването, което се направи на колата и самия него, се оказа, че никой не е стрѣлялъ противъ него — защото той претендираше, че му е ударена колата. Послѣ, при самото изпитване, единъ пжтъ той твърдѣше, че е било стрѣляно върху него близо до Кнѣжа, а послѣ — по-далечъ. Като не можахъ да се откриятъ никакви слѣди отъ разбойници, азъ прѣдадохъ подъ съдъ този господинъ, както съмъ прѣдалъ всички ония, които сж донесли лоши извѣстия за шайки, и вѣрвамъ, че прѣдъ нашитѣ съдилища ще се установи доколко сж вѣрни тѣхнитѣ донесения.

Спомена ми се тѣй сжщо отъ г. Папанчева за единъ нещастенъ случай въ Еленска околия, дѣто единъ пжтникъ, който ималъ много пари съ себе си, като дошълъ край селото, близо до къщитѣ, нѣкой си грѣмналъ — „пафъ“, както каза г. Папанчевъ, — и пжтникътъ се повалилъ. Направихъ справка и оказа се, че работата не е така. Има свѣдѣния въ Министерството, че на върха на Балкана, на мѣстото „Прѣдѣла“ — види се, защото тамъ се намира границата между двѣтъ околии, — стрѣляло се е отъ засада върху двама пжтници, които сж минавали оттамъ, и одного дѣйствително убили, а другиятъ е избѣгалъ, но на убития нищо не му е взето отъ имането или отъ паритѣ, които е ималъ. Отъ това излиза, че убийството е извършено, вѣроятно, като отмъщение отъ негови съжители или е умишлено убийство по други побуждения, но разбойническа шайка не е била, и това не е станало близо до селото.

Азъ, г-да народни прѣдставители, не искамъ да ви споменувамъ за динамита, защото вие, които сте слѣдили, знаете, че това сж дѣтински работи. Динамитътъ, туренъ на прозореца на г. Презенти, не е направилъ пакостъ, обаче хората, които сж го направили, сж заловени. (В. Поповъ: Съвършено случайно не е направена пакостъ — хората сж били въ друга стая!) Важното, е, че хората, които се подозиратъ да сж турили динамита, сж заловени. Това сж лица отъ Горна-Орѣховица, та или сж съставлявали отдѣлна шайка, или сж били въ съдружие съ она, която по-сетнѣ се залови въ Лѣсковецъ. За вилата на г. Симеонова, тя и сега стои благополучно. На оградата ѝ е билъ туренъ нѣкой патронъ съ динамитъ и съ барутъ. И по тая афера сж заловени подозрителни хора. Има единъ случай за една напълнена топка съ барутъ, който бѣше въ Шумецъ; вѣрно е, че виновнитѣ тамъ още не сж уловени; обаче, не е далеко мисълта, че съставената банда, която пишеше анонимни писма и която си показва рогата въ Варна, ще е сжщата и тамъ и, вѣроятно, полицията ще я улови. Съ това свършвамъ отговора си на г. Папанчева.

Г-нѣ Такевъ спомена за Куртово-Конаре, че съмъ съ намѣсилъ по назначението на втора тричленна комисия,

Отъ туй, което ви изложихъ по-напрѣдъ, вие ще разберете, г-да народни прѣдставители, че не съмъ се мѣсилъ въ тия работи. Истината е, че е била утвърдена най-напрѣдъ една тричленна комисиия, противъ която, когато е имала да приеме дѣлата, станало едно спрѣчване между избирателитѣ, и окръжниятъ управителъ, по справката, която направихъ, се принудилъ да я замѣни съ друга. Казваше се, че съ отлагането на избора се е искало да се повлияе върху резултата му. Изборътъ е отложенъ отъ една дата на друга поради неизпълнението на чл. 146 отъ избирателния законъ, именно, че жръбие за избирателното бюро не е било теглено на врѣме отъ мировия съдия. Изборътъ трѣбва да бѣде отложенъ докогато се състави, споредъ закона, избирателно бюро.

Г-нъ Теодоровъ като да искаше да каже, че ние придаваме нѣкакво голѣмо значение на изборитѣ. Вие отъ тронното слово видѣхте, че ние сме по-скромни отколкото трѣбва. Ние нарочно не искахме да се кичимъ съ хвалби, нито да окачествяваме Народното Сѣбрание за да го ласкаемъ, нито да говоримъ за свободата и редовността на изборитѣ. Ние считаме, че наша длъжностъ бѣше да дадемъ свобода на избирателитѣ, за да пратитъ тукъ когото обичатъ, и съ това ние нѣма да направимъ нѣкаква особена заслуга та да очакваме награди. Азъ, като Министъръ на Вѣтрѣшнитѣ Работи, съмъ доволенъ отъ това, което стана, и не искамъ никакви други похвали. Г-нъ Теодоровъ, обаче, пожела да хвърли едно камъче въ моята градинка, като че искаше да каже какво и сега е имало убийства. Той спомена за една нещастна случка, станала късно прѣзъ нощта на 7 октомврий, когато отъ трима души, излѣзли изъ една кръчма, единъ или двама отъ тѣхъ сж стрѣляли върху третия и го убили. Това, обаче, нѣма нищо общо съ избора, това е било най-напрѣдъ много далесо отъ избора, защото въ Сливница нѣмаше секция, и както ви казахъ, то е извършено късно прѣзъ нощта, слѣдъ едно, може би, доста яко почерпяване.

За раняването, което стана въ с. Мария-Луиза, Търновско, имамъ да кажа това, че то стана прѣди избора, и на всѣки начинъ то не стана нито отъ властѣта, нито по подстрекаване на властѣта, и вие знаете много хубаво, че то бѣше работа на двѣ борници се по избора политически партии. Администрацията и специално азъ, когато се научихъ за случката, направихъ длъжността си — дадохъ нужнитѣ заповѣди, а околийскиятъ началникъ наскоро ми отговори, че е заловилъ виновнитѣ и ги е прѣдалъ на съдебнитѣ власти. Г-нъ Московъ по-сетнѣ ми се оплаква, че нападателитѣ пакъ се разхождали свободно, но по тая работа той трѣбваше да се обърне къмъ съдебния слѣдователъ.

Имаше едно обвинение отъ г. Теодорова за дѣйствиата на моя окръженъ управителъ въ Търново. Защо се е намѣрилъ въ Горна-Орѣховица нѣколко дена прѣди избора? Намираше се въ Горна-Орѣховица затова, защото точно тогава засѣдаваше тамъ върховната провѣрочна комисиия и той, окръжниятъ управителъ, по длъжностъ трѣбваше да бѣде тамъ. Стоялъ е тамъ додѣто е ималъ работа и си отишълъ. Въ дена, когато казвате, че ставало свикване на избирателитѣ, (Г. Теодоровъ: На кметовѣтѣ!) окръжниятъ управителъ е билъ тамъ, за да се прѣдстави на г. Министъръ-Прѣдсѣдателя и да се види съ г. Кжп-

чова. Нито е присѣствувалъ въ сѣбранието, нито е свиквалъ кметовѣтѣ. Ако тѣ сж били свикани, свикани сж били отъ нѣкого, за да имъ се проповѣдва. Г-да Московъ и Стайковъ постоянно се оплакваша и ми съобщаваха кои кметове какъ дѣйствували, и не помня кому отговорихъ, дали на г. Московъ, или на г. Стайковъ, когато бѣше въпросътъ за Полиѣрайценския или Драгановския кметъ, че азъ не мога да заповѣдвамъ на кметовѣтѣ. Едно нѣщо, обаче, ще ви кажа, че г. Московъ излѣзе не правъ, говори неистина, когато съ една депеша се оплакваше, че окръжниятъ управителъ е билъ заповѣдвалъ на Тамтурския кметъ да гласоподава за този или онзи. Фактъ е, че това се опроверга. (И. Московъ: Съдилището ще обади!) Работата се прѣдаде на съдилището и вие тамъ ще си кажете думата.

Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля отгзориохъ на всички онѣзи обективни бѣлѣжки, които ми се направиха. Да ви дѣржа нѣкоя особена рѣчь, нѣмамъ намѣрение; оставямъ дѣлата да говорятъ, и вѣрвамъ, че съ врѣме пакъ ще се видимъ и пакъ още единъ пакъ ще ви кажа, че точно това, отъ което тѣхна милостъ се боятъ, то нѣма да стане.

Направиха се тукъ сжщо бѣлѣжки и по чиновницѣтѣ. Отъ думитѣ, които се развѣниха, вие самички видѣхте, че партизанското управление, както нѣкои го разбиратъ, по край врѣдата за служба, има незгодности и докарва дотамъ, щото хора съ по 3—4 дѣца се изваждатъ нѣколко мѣсеца прѣди пенсионирането имъ и оставатъ гладни да ходятъ по улицитѣ да плачатъ, а изнѣждането имъ става, за да се наплатятъ наши партизани. Азъ не съмъ приятелъ нито на едното, нито на другото. Врѣме трѣбва, за да се намѣрятъ и възпитаятъ чиновници, и азъ вѣрвамъ, че не въ течение на дълго врѣме полета-лека ще намѣримъ хора подготвени, способни и честни.

За погрѣшкитѣ, които сж станали, не искамъ да отдавамъ вината другиму, вземамъ я на себе си, макаръ по право съ това да се намѣрять съ чужди грѣхове. Но азъ съмъ отъ онѣзи, които обичатъ да отговарятъ за дѣлата си, като искамъ и отъ другитѣ и тѣ да отговарятъ за дѣлата си. (Ржкопльскане.)

Н. Козаревъ: Моля, г-нъ Министре, едно питане. Вие не обяснихте за нападението на братъ Ви, Д-ръ Сарафовъ, който бѣше нападатъ отъ разбойници, както и за нападението на трена въ Сестримо.

Министъръ М. Сарафовъ: Никой не говори за това и азъ затова не отговорихъ. Ако искате, мога да отговоря за него.

Случката съ братъ ми е проста случайностъ, както се вижда отъ самитѣ обстоятелства. Случката е станала около срѣдъ-нощъ. На файтона на камрата е седѣлъ единъ войникъ въ униформа и кочиашътъ, а на заднето сѣдало е билъ братъ ми. Къто прѣминали моста надъ Владайската рѣка, по Горнобанското шосе, единъ самъ човѣкъ се подигналъ изъ хендека и тичалъ поднрѣ файтона безъ да е ималъ оръжие въ ржцѣтѣ си. Файтонджията казалъ сетнѣ, че ужъ стѣлѣдалъ малъкъ пожъ въ ржката му. Този самъ човѣкъ да напада на трима души, струва ми се, е немислимо. Той е билъ или просѣкъ, или не е билъ въобще на

ума си. Това ми се събуди на 10 ч. сутринта на другия ден, когато наредих да се открие работата, но бѣше вече късно, за да може да се залови оня човѣкъ.

Колкото за нападението на трена въ Сестримо, то излѣзе една басня. Изслѣдванията поне не дадоха другъ резултатъ.

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще кажа нѣколко думи по онѣзи запитвания и критики, които се отправиха специално до управляемото отъ мене Министерство. Само мимоходомъ ще се докосна и до нѣкои общи въпроси, на които не се отговори отъ моитѣ другари г. г. Каравеловъ и Сарафовъ.

Ще почна съ общитѣ и ще се спра на първия упрекъ, който ни се направи отъ г. Бобчева, а именно, че ние сме имали хубава програма, но като че ли тая програма се не изпълнявала. Ще се спра и на намека, отправенъ лично противъ мене, че азъ съмъ обѣщалъ да изложя — ако не азъ лично, то нѣкой отъ другаритѣ ми — програмата на Министерството, а съмъ пропусналъ да сторя това. Е добръ, г-да народни прѣдставители! Програмата, която ни чете г. Бобчевъ, е дѣйствително наша програма; то е единъ видъ наше вѣруе, на което ще искаме да се кланяме и въ добри, и въ лоши врѣмена. Но да имаме претенцията това, което сме вписали въ нашата програма, да го изпълнимъ въ течение на нѣколко мѣсеца, въ течение на една сесия, това не ни е дохождало никогата ума; и трѣбвало би да бждемъ много несериозни политици, за да мислимъ, че програмата, която си начертава една политическа партия, е програма, която ще стигне само за промежутѣка отъ нѣколко мѣсеца мѣжду двѣ сесии. И тъй, азъ моля г. Бобчевъ да бжде малко по-търпеливъ и да види, какво въ послѣдствие ще бжде направено. Измине ли се достатъчно врѣме и не устоимъ ли на нашитѣ обѣщания, ще имате право да ни мѣрите съ камъни, но дотогава трѣбва да търпите, и то толкова повече, че и въ късото врѣме, прѣзъ което имаме браздитѣ на управлението въ ржѣ. мѣдъ ми се струва, че се стараме да се приближимъ до онова, което сме нѣкога проповѣждали. Тукъ му е мѣстото да отговоря и на втория упрекъ, а именно, че Министерството не формулирало своята програма.

Г-да народни прѣдставители! Вие знаете, че Министерство е коалиционно и че, като такова, то не може да формулира програми за години, но ще формулира програми отъ сесия до сесия. А коя е нашата програма? Тя е оная редица обѣщания, които сме давали въ миналата сесия. Да, азъ нѣма да отклоня отговорността за думитѣ, които сме изказали прѣзъ миналата сесия, и ще искамъ да държа и азъ, а заедно съ мене и моитѣ другари, смѣтка за обѣщанията, като се надѣя, че ще ги изпълнимъ въ настоящата сесия. Разбира се, изпълнението не зависи само отъ насъ; то зависи и отъ васъ; но ние ще изпълнимъ нашия дългъ, ако се явимъ прѣдъ васъ съ надлежнитѣ законопроекти. Най-важниятъ законопроектъ въ случая е законопроектътъ за чиновничеството и щатоветѣ. Ние ви го обѣщаме и отъ моитѣ другари чухте, че имаме намѣрението да го подложимъ на вашето разискване, и ще зависи отъ васъ да го приемете или не. Съ тоя законопроектъ сж свързани цѣлъ редъ въпроси

относително стабилизирането на чиновничеството и начина на неговото осигуряване за въ интереса на службата. Тѣзи въпроси сж отъ голѣма важностъ, и ми се чини, че повечето отъ нашитѣ обѣщания сж се въртели именно около тѣхъ: въпросътъ за заплатитѣ, за приравняването, намалението или покачването на заплатитѣ, сѣ е свързанъ съ въпроса за щатоветѣ. Е добръ, туй наше обѣщание ще изпълнимъ. Нѣщо повече: нѣкои наши обѣщания сж вече изпълнени. И дѣйствително, всички ние, които стоимъ на тази червена маса, обѣщаваме въ писани програми, или въ нашитѣ проповѣди, че ще дадемъ на България свобода на словото, и я дадохме. Ние прокарахме въ това отношение единъ законъ отъ най-свободолюбивитѣ: повърнахме се на ония патриархални врѣмена, когато България току-що бѣ свлѣкла отъ себе си ярема на стария режимъ. Ние казахме: всѣки пълноправенъ гражданинъ може свободно да издава вѣстникъ. Ние изпълнихме нашия дългъ, а по-нататкъ ще трѣбва да изпълните вие вашия, и заедно съ васъ и цѣлиятъ Български народъ — своя, за да се ползуваме отъ дадената свобода на печата, както подобава. Азъ не желая да давамъ тукъ уроци комуто и да е, но бихъ желалъ да се цѣни у насъ печата, да бжде той една сжщинска сила. Ето защо азъ скърбя крайно, че той е изпадналъ дотамъ да нѣма почти значение и, когато се говори за работи, които се пишатъ въ вѣстниците, обществото да се отвърща и вика съ прѣзрѣние: вѣстниците го пишатъ! Нека се надѣваме, че подиръ знаменателния актъ, който се извърши прѣзъ миналата сесия, за да се даде пълна свобода на печатното слово, не само нашето обществено мнѣние ще бжде пълно удовлетворено, но и интеллигенцията, която ръководи печатното слово, ще го направлява така, както би било желателно, въ духа на просвѣтата, съ желание да освѣтлява всички ония тъмни обществени къшета, които се нуждаятъ отъ свѣтина, като гледа да закрѣпява, да разпространява чувството на справедливостъ, чувството на отговорностъ, да бичува тамъ, дѣто е нужно, но, отъ друга страна, да не скъпи съ своитѣ похвали тамъ, дѣто добритѣ дѣла трѣбва да бждатъ изтъкнати прѣдъ очитѣ на общественото мнѣние.

Сѣ въ този редъ на мисли, за да осигуримъ правата на българскитѣ граждани, да изпълнимъ още една частъ отъ желанията имъ, ние отгѣнихме извѣстния членъ отъ закона за разбойничеството. Не искамъ да кажа, че съ това Богъ-знае какво направихме, но мисля, че направихме нѣщо, което всички трѣбва да подобрите. Впрочемъ, подобри го и г. Петковъ. Истина е, че нѣкои г. г. народни прѣдставители искаха да отидемъ по-надалече, но ние не приехме, защото колкото желаяхм да се покажемъ петимни за правата на българскитѣ граждани, толкова и не трѣбваше да забравяме дълга си като отговорни по управлението на стѣганата.

Ние отидохме по-нататкъ и внесохме извѣстни поправки въ избирателния законъ. Съ каква цѣль? Съ тази, за да могатъ българскитѣ граждани да упражняватъ свободно, безпрѣпятствено своето избирателно право. Ние не направихме това за насъ само, но за всички. Е добръ, ние желаемъ, каквото и да стане, веднажъ за винаги да се ограда кражгълниятъ конституционенъ принципъ, че правото на гражданитѣ, да могатъ свободно да изказватъ

своята воля въ време на изборитѣ, е право свещено, което никой не може да потъпчи. Дали законътъ въ това отношение е напълно удовлетворителенъ, е въпросъ, който ние, заедно съ васъ, ще обсъждаме съ надлежното внимание и, ако намеримъ пробелъ, вѣма да закърпимъ да внесемъ и други поправки. Тукъ му е мѣстото да обърна вниманието ви на едно нововъведение. Ние поставихме изборитѣ за народни прѣдставители на равна нога съ ония за общинскитѣ учреждения и за окръжнитѣ съвети. Направихме го, защото искахме да подведемъ общинскитѣ управления и окръжнитѣ съвети до она сѣщъ уровеньъ, на който стои Народното Собрание. Ние искахме да подчертаемъ принципа на самоуправлението. Нещо повече: за да го извадимъ изъ ржцѣтъ на органи, които би могли да не прѣдставляватъ всичката гаранция на безпристрастие, ние прѣдоставихме правото на проверка на изборитѣ на сѣдилищата. Менѣ ми се чини, че и тукъ направихме едно нововъведение, ржководени отъ добри намерения. Дали практиката ще ни даде право или не, е въпросъ, на който не мога засега да отговоря, защото, дѣйствително, късо е още времето отъ влизането въ сила на сегашния законъ, за да може да се сѣди за неговитѣ послѣдствия. Но на всѣки начинъ нашето желание бѣше да отнемемъ отъ ржцѣтъ на администрацията правото да може тя да се произнася за редовността на изборитѣ и да патоваримъ съ това сѣдилищата, като по-независими държавни органи. Въ заключение, ако по този начинъ ние се трудихме да осигуримъ правата на българскитѣ граждани, мисли че изпълняваме *grosso modo* първата наша задача, първата частъ отъ нашата програма, която има прѣдъ видъ осигуряването на тия права.

По отношение управлението на страната ние прокарахме новото териториално дѣление, реформа отдавна назрѣла, но отъ която всѣки се плашеше. А сега, съ законопроекта за чиновницитѣ и щатоветѣ, ние ще можемъ да поправимъ въ нѣкои отношения и самата администрация. Не се ласкай да вѣрвамъ, че това може да стане изведнажъ. Азъ признавамъ, че нашата администрация е разхалтавена и, може би, бѣлжжкитѣ на г. Цанкова въ нѣкои отношения сѣ прави. Има дѣйствително тъмни страни въ тая администрация. За голѣмо съжаление, трѣбва да признаемъ, че ние сме били много записани съ общата политика и малко сме обръщали внимание на сѣщияското управление на страната. Чини ми се, че ако се върви по пътя, по който ние вървимъ, ще може да се постигнатъ и въ това отношение по-добри резултати. Отъ васъ, обаче, се изисква едно: да подложите на строга критика, на строго прѣцѣнение проекта, който ще ви прѣдставимъ, и слѣдъ зрѣло обмисляване да го приемете всички, безъ разлика на партии, за да се знае, че това е конституцията на нашето чиновническо тѣло, което не е и не трѣбва да бѣде партизанско. Тукъ азъ ще имамъ неприятността да влѣза въ стѣлкновение съ уважания г. Цанковъ, защото азъ далечъ не сподѣлямъ неговото мнѣние за партизанското управление, и то не само защото теоритически гледамъ на въпроса друго-яче, ами защото уважаемиятъ г. Цанковъ самъ ще признае, че нашата програма постави чиновницитѣ на независима нога, и гласи, че чиновницитѣ не трѣбва да бждатъ смѣняеми. Азъ тогава ще мисля, че администрацията е поставена добръ,

когато, каквито промѣнения и да ставатъ, административнитѣ чиновници си оставатъ на мѣстото. Азъ ще ви посоча за примѣръ малката Белгия, която едно време толкова често се цитираше. Когато прѣди 12 години дойде на властъ клерикалното управление и замѣни либералното, то остави непокътвати на мѣстата имъ и всичкитѣ административни чиновници. Това не попрѣчи на клерикалната партия да се укрѣпява и цѣли 12 години да държи браздитѣ на управлението въ Белгия. Менѣ ми се струва, че именно това и дѣйствие обезоружиха много отъ нейнитѣ противници. Азъ мисля, че това трѣбва да стане и у насъ. Въ това отношение ние правимъ една стѣпка напредъ, и, като се обръщамъ къмъ г. народнитѣ прѣдставители отъ тази дѣсна страна, мога да имъ покажа, за подкрѣпление на това, което авансирамъ, на критиката упражнена отъ опозици, лѣва страна. И наистина, ако нашето управление бѣше тѣсногрудно — партизанско, бждѣте увѣрени, че това, което се каза отъ г. Цанкова, не щѣше да се каже. Допускамъ, че има чиновници, които не правятъ честъ на постоветѣ си, но да искаме да гонимъ старитѣ чиновници само затова, защото не били отъ нашитѣ, и да ги замѣняваме съ нови, това не влиза въ нашата програма. А че може да има пужда за чистене въ чиновническото тѣло, азъ признавамъ, както признавамъ грѣшкитѣ на нашата администрация, но за това чистене трѣбва време, трѣбва надлежниятъ министъръ да има по-голѣмо спокойствие, да види всичко, да оцѣни всичко и, споредъ заслугитѣ, да турне всѣкиго тамъ, където му подобава. А ние, откакъ сме на властъ, какво правимъ? Засѣдаваме 4 мѣсеца, и парламентарнитѣ ваканции отъ единъ и половина мѣсець посветяваме на изработване проекти, съ които да се явимъ прѣдъ васъ. Никой отъ нашитѣ другари, а особено моятъ другаръ на Ватриинитѣ Работи, не е ималъ възможностъ да отиде навънъ, да обиколи страната и да види какъ дѣйствува администрацията и да поправи онуй, което може да се поправи.

Та, г-да народни прѣдставители, на тѣзи дебати, чисто отвлечени, по чиновнически въпросъ, ние ще туримъ точка съ изработването и прокарането на закона за чиновницитѣ и щатоветѣ. Тогава вѣма никой да се оплаква, че подиръ 14 годишна служба е билъ натиренъ, но и никой не ще може да каже: „Азъ съмъ страдалъ за партията, дайте ми длжностъ!“ Ще му се възрази: вие не отговаряте на условията, които изисква законътъ.

Въ заключение по тѣзи мои бѣлжжки, ще изтъкна и това, че макаръ и отъ късо време дошли на властъ, ние мислимъ, че ще можемъ, както ви го обѣщахме, не само на цифри да ви прѣдставимъ единъ уравновѣсенъ бюджетъ, ами да ви възвѣстимъ, че гласуваниятъ бюджетъ излиза въ дѣйствителностъ уравновѣсенъ. Не искамъ да кажа, че Богъ знае каква е заслугата наша въ това отношение: ние просто изпълняваме длжга си — нека добавя съ поддржката на всички, защото вие знаете-какво гласѣше тропното слово въ миналата сесия: правѣше се апелъ къмъ всички групи, слѣдователно, ако има наша заслуга малка, тя е и ваша. Е добръ, съ вашето съдѣйствие прокарахме единъ бюджетъ, който се изпълнява така, че ще можемъ да се надѣваме да го склочимъ безъ дефицитъ. Прокараме ли и други нѣкои финансови мѣроприятия, и особено едно отъ крупна важностъ, азъ мисля,

че въ финансово отношение занаярѣдъ не ще има страната да се излага на особени мъчнотии, но ще трѣбва на всѣки начинъ да се слѣдва неуклонно строгата и економната финансова политика на днешния кабинетъ.

Колкото за економическото провдигане на страната, за това трѣбватъ не само добри закони, които ще подложимъ на вашето просвѣтено внимание, но прѣди всичко врѣме и пакъ врѣме.

Споменахъ ви за едно важно финансово мѣроприятие. Рѣчта ми е тукъ, както всички разбирате, за заема. Азъ по тоя въпросъ ще бѣда много късь затова, защото нѣмамъ на рѣка никакъвъ окончателенъ договоръ, който да можете да обсъждате. Когато такъвъ бѣдешъ въ положение да ви прѣдставимъ, ще ви молимъ и ние, както ви моли г. Теодоровъ, да се отнесете къмъ него съ всичкото си внимание, съ всички си патриотизъмъ, ако искате още въ добавъкъ. Ние считаме, че въ настояще врѣме добръ би било да се прибѣгне къмъ заемъ и за сключването на такъвъ направихме извѣстни постѣпки. Отъ васъ ще зависи дали нашитѣ усилия ще се увѣнчаятъ съ успѣхъ, подиръ като ние бѣдешъ напълно съгласни съ другата контрактирующа страна. Едно, обаче, не мога да не релевирамъ тукъ, и то е думата на уважаемия колега г. Теодоръ Теодоровъ, че за да се избѣгнали извѣстни тежки, споредъ него, условия, прѣдпочитателно било да се откажемъ отъ нѣкои каузи на сѣществующитѣ сега договори между България и външния финансовъ свѣтъ. Азъ намирамъ, че г. Теодоровъ, ако съмъ го добръ разбралъ, е отишълъ малко по-далечъ, отколкото е, може би, мислилъ да отиде, защото не вѣрвамъ и той самъ да допуска, че въ Народното Сѣбрание, особено отъ тази червена маса, може да се говори по този начинъ за международнитѣ задължения на България. На свое врѣме и мѣсто ние ще разискваме за срдѣствата, съ които може да се излѣзе отъ трудното финансово положение, въ което се намираме; но онова срдѣство, на което мимоходомъ се спрѣ още отсега г. Теодоровъ, е срдѣство, което, чини ми се, нѣма да ни поведе къмъ цѣльта, а обичамъ да вѣрвамъ, че и г. Теодоровъ, който така бѣгло посочи на него, не вѣрва въ неговата ефикасность, защото това е едно оржжие обуюдо-остро, което може въ дадения случай да ни коштува твърдѣ скъпо.

И така, г-да, по въпроса за заема ние ще ви молимъ да не бързате. Впрочемъ, проектътъ за отговора на тронното слово не се косва никакъ до заема; той прѣдвижда, че Правителството може да внесе нѣкои финансови мѣроприятия и не връзва рѣшѣтъ на народнитѣ прѣдставители, а казва: Народното Прѣдставителство съ изискуемото внимание и хладнокрѣвие ще обсъди мѣроприятията на Правителството, които то ще прѣдстави. Менѣ ми се чини, че нѣмаше защо приятелитѣ отъ центра да се показватъ толкова уплашени отъ тоя пасажъ и да не искатъ да подпишатъ отговора на тронното слово за една такава фраза, която никого не връзва и която дава възможность на всѣки едно, когато се явимъ съ нѣщо свършено, да си каже думата и даже да противорѣчи на мѣрката, която ние мислимъ спасителна за страната.

Минавамъ сега на външната политика. Трѣбва веднага да ви заявя, че съ голѣма неохота говоря

по външната политика; защото не изпущамъ изъ прѣдвидъ, че съмъ министъръ на една държава отъ 4 милиона население. Впрочемъ, както знаете, по външната политика по-хубаво е да се говори съ дѣла, отколкото съ думи. Затова не бѣйте иска да чертая планове на дѣйствия, да ви отварямъ широки хоризонти — нѣщо най-лесно за да мога да увлека и мнозина отъ васъ. Не, азъ нѣма да го направя това, защото ще кажа заедно съ г. Цанкова по този въпросъ, че когато разговаряме по външната политика, не трѣбва не изпущаме изъ прѣдвидъ силитѣ, съ които разполагаме. А силитѣ на България, да си го признаемъ, сѣ сили скромни, когато се касае за игра на роль въ външния политически миръ.

Краежѣлниятъ камъкъ на нашата външна политика сѣ тѣснитѣ, внушающи пълно довѣрие, отношения между България и Русия. За тая политика говорихъ въ миналата сесия, и менѣ ми е драго, че г. Петковъ горѣ-долу, макаръ съ малки вѣкои резерви, дойде да се присѣдини къмъ нея. Въ всѣки случай, азъ съмъ доволенъ, че г. Петковъ, водачътъ на една отъ политическитѣ групи у насъ, заяви, че той съ приятелитѣ си ще подпише отговора на тронното слово. Азъ повече отъ това не желая. Не съмъ отъ ония, които да не схващатъ всичкитѣ мъчнотии, прѣзъ които сме минали, и не съмъ отъ онѣзи, които да искатъ да правимъ скокове било като държава, било като частни лица. Всѣко измѣнение трѣбва да се явява като естествено слѣдствие на особено ново течение на обстоятелствата. Впрочемъ, миналото е минало, и ние правимъ не история, а реална политика, която се удобрава отъ всички, тъй както е изразена въ отговора на тронното слово. Азъ държа да подчертая тая мисль тукъ, защото пакъ ще кажа, както казахъ и въ миналата сесия, че успѣхъ по външната политика може да има само тогава, когато тая политика е постоянна, когато се усвои отъ всички мѣродавни фактори въ страната, отъ всички политически течения и политически партии. Азъ съмъ убѣденъ въ правотата на политиката, която ние водимъ, и увѣрявамъ ви, че ако се касае за прѣуслѣването на тая политика, азъ съмъ готовъ да отстъпя мѣстото си на уважаемия г. Петковъ, защото не държа на това мѣсто, а държа за политиката, която е въ интереса на страната. И още единъ пѣтъ казвамъ, че ми е драго, задѣто г. Петковъ заяви, че ще подпише отговора на тронното слово и съ това показва — позволѣте ми за изразението — единъ дѣйствително държавнически тактъ.

Сега, г. Петковъ ми направи единъ малкъ упрекъ, че азъ съмъ говорилъ прѣдъ нѣкой кореспондентъ, какво съ руситѣ политика не съмъ правилъ. Г-нъ Ризовъ изтъкува този разговоръ по моему. Азъ ще си изкажа безъ забикалки мисльта. Моето мнѣние е, че една малка страна, като България, въ външната си политика е смѣшно да прибѣгва къмъ хитрувания. Хитруванията сѣ плиткия, и жѣпеното чрѣзъ хитруване твърдѣ лесно се разкрѣща. Моятъ принципъ е да правя политика съ отворени карти, и ето тая политика съмъ правилъ съ Русия. Азъ желая да знае цѣлитѣ свѣтъ, какво искаме и къмъ какво се стремимъ. Всѣкакви хитрувания, всѣкакви лутания насамъ-нататѣкъ сѣ били не само далечъ отъ моитѣ дѣйствия, но и далечъ отъ моята мисль. Въ тая смисль азъ разбирамъ, че правя политика съ отво-

рени карти; и азъ се радвамъ, че тая политика намира съчувствие въ страната.

Говори се тукъ за отношенията ни съ другитѣ държави. За великитѣ сили нѣма защо да споменувамъ, защото никой не се косна до нашитѣ отношения съ тѣхъ: тѣ сж нормални и много удовлетворителни. Но говори се и за съседнитѣ държави. Ще ви припомня, г-да народни прѣдставители, по отношенията ни съ съседнитѣ държави, това, което ви казахъ прѣзъ миналата извънредна сесия. Азъ ви казахъ какви трѣбва да бждатъ нашитѣ отношения съ Сърбия, какви трѣбва да бждатъ отношенията ни и съ съседната намъ Рومжния. Е добръ, туй, което тогава азъ проповѣдахъ, въ началото на поемането на властта, днесъ-заднесъ не само имамъ право да го повторя, но имамъ право да ви кажа, че въ тази посока е направено много. Нашитѣ отношения съ Румжния сж напълно нормални; ние вече влизаме въ рѣшаването на много въпроси, които по единъ или другъ начинъ бѣше желателно да се рѣшатъ въ интереса и на двѣтѣ страни, и азъ се надѣвамъ, че бждещето не ще бжде далечъ, когато ще залчертаемъ и онзи въпросъ, за който се правѣше тукъ алозия отъ центра, именно за острова „Епекъ-адакъ“. Чини ми се, че отношенията на тѣзи държави трѣбва да се поставятъ толкова високо, щото, въ дадения случай, да се намѣри единъ модусъ за удовлетворителното разрѣшение и този толкова шуменъ въпросъ.

Колкото се касае за Сърбия, на скоро почитаемитѣ народни прѣдставители ще иматъ случай да се убѣдятъ, че това, което съмъ говорилъ, не е било само за да правя ефектъ, а защото съмъ ималъ политика строго начертана и защото строго съмъ се придържалъ о нея. Убѣденъ съмъ, че е въ интереса на България да бжде въ добри и много близки отношения съ Сърбия. Въ тая посока ще гледамъ азъ да направлявамъ още повече нашата политика, като се надѣвамъ, че тя ще има съчувствието както на господата отъ тая страна, така и на господата отъ дѣсницата.

Остава ми — а тукъ трѣбва по-дълъжко да се спра — да ви говоря за Турция, защото сжщиятѣ вжзелъ въ говора на г. г. народнитѣ прѣдставители по външната политика бѣха именно отношенията ни съ Турция. Г-нъ Ризовъ ви каза, че той би желалъ въ тронното слово да се помѣсти единъ пасажъ относително Македония. Още отсега ще заявя, че този въпросъ е въпросъ на форма. Приемете ли пасажа или не приемете, никому нѣма да стане нито по-топло, нито по-студено. Азъ ще ви моля да изслушате моето изложение за сжщността на отношенията ни съ Турция, защото както по другитѣ работи, тъй и тукъ нѣма какво да крия, а, напротивъ, искамъ и тукъ да правя политика съ отворени карти. Когато ние поехме управлението, отношенията между България и Турция не бѣха отъ най-приятелскитѣ. Това, което днесъ-заднесъ става въ Македония, ставаше и тогава. Питамъ сега: откажъ ние сме поели властта, въ какво сж се измѣнили работитѣ? Г-да народни прѣдставители! Измѣнения много въ работитѣ нѣма; въ сжщността си тѣ сж и сега такива, каквито сж били и по-прѣди. Трънливиятъ македонски въпросъ сѣ още виси, и докогава, докогато този въпросъ сжществува и докогато той е трънливъ, както всички ще признаатъ, нашитѣ отно-

шения съ Високата Порта ще бждатъ такива именно, каквито сж и сега. Азъ не съмъ далечъ отъ мисльта, която изказа почитаемиятъ г. Теодоровъ, както и г. Петковъ, да бждемъ въ най-добри отношения съ Турция, и наистина се старая да поддържамъ такива. Въобще, поведението на Правителството е най-ясно доказателство, че ние желаемъ да бждемъ дѣйствително въ най-добри отношения съ Портата. Въ тая смисль ние сме имали прѣдъ видъ точното изпълнение на онѣзи международни задължения, които ни вързватъ спрѣмо Портата; добросъвѣстното прилагане на търговското съглашение и въобще улеснението на онѣзи сношения, които произтичатъ отъ нашето съседство. Самъ г. Теодоръ Теодоровъ допусна, че нашето поведение спрѣмо Портата е било до нѣмай-къждѣ коректно, и дѣйствително, г-да, то е било такова. Но при всичко това, има извѣстни събития, на които се тукъ наблѣгна, за да се заключи, ако и малко прикрито, че политиката, която ние слѣдваме, сѣ не е умѣтна, защото тя нѣма онѣзи резултати, които трѣбва да очакваме отъ всѣка добра политика. Каза ни се, че имало извѣстни инциденти, които хвърляли сѣнка на нашитѣ отношения спрѣмо Портата. Г-да народни прѣдставители! Не съмъ азъ който ще отказвамъ, че такива инциденти сжществуваатъ — азъ мога да ви ги опиша, може би по-обстоятелствено, отколкото вие направихте това. Но съ всичкото туй още не е разрѣшенъ въпросътъ, дали политиката, която слѣдваме, е толкова несъстоятелна, както искаше да се каже, щото да трѣбва да я замѣняваме съ друга намъ неизвѣстна. Колкото за инциденти, имаше дѣйствително такива. Най-първиятъ е граничниятъ инцидентъ, който, обаче, далечъ нѣма онази важностъ, която му се дава отъ господата отъ центра. Г-нъ Теодоровъ каза, че покойниятъ Стопловъ, въ желанието си да бжде въ добри отношения съ Портата, още отъ 1895г., отъ тая червена маса заявилъ, че се назначава една смѣсена комисиия, която да опрѣдѣли точно границата между Южна-България и Турция. Тази комисиия се назнача, но, за голѣмо съжаление, мисиията си тя подпълно не свърши. Има части отъ границата, които не сж маркирани, а такъвъ е именно пунктътъ Сарх-ташъ. Тамъ ние претендираме една граница по-южна, Турция претендира една граница по-сѣверна, и отъ тѣзи двѣ претендирани граници се образува една спорна мѣстностъ отъ около 25 кв. км. Но този въпросъ не е отъ вчера, а той е оттогава, откогато се е повдигналъ въпросътъ за уреждането на границата между България и Турция. Нѣщо повече: на тази мѣстностъ е имало турски постове — нѣщо, противъ което всѣкога сме възставали. Тѣй като считаме тоя въпросъ висящъ, ще ви моля да ме освободите да давамъ повече обяснения по него. Бждѣте само увѣрени, че каквото може да направи едно правителство, ще го направимъ и ние, за да запазимъ интереситѣ на страната. Нека само никога да не се върва, че ние сме отстъпили на Турция 25 кв. км., както се твърдѣше тукъ. Станалиятъ инцидентъ показва, че част по-скоро трѣбва да се взематъ мѣрки, за да се опрѣдѣли окончателно границата въ тази мѣстностъ. Въ тази смисль прѣдложение се направи отъ самото Турско Правителство и ние не можемъ освѣнъ да го приемемъ. Кждѣ, обаче, ще му излѣзе краятъ, е въпросъ, на който азъ не мога да отговоря положително,

защото много по-отдавна и при други правителства, па и при г. Стоилова, се е повдигал този въпрос, но се пакъ не се е дошло до никакъв удовлетворителен резултатъ.

Каза ни се и за задържането на български пътници въ Цариградъ и посочи ни се случката съ г. Панаретова. Азъ знамъ и други нѣкои, знамъ даже единъ народенъ прѣдставителъ, който е изпадналъ въ такова положение. Истина е това, г-да народни прѣдставители, и азъ крайно скърбя, че съ подобенъ начинъ на дѣйствиe отъ страна на Турското Правителство не се показва опаси готовност да се поддържатъ добри съседни отношения между двѣтѣ държави, както това е желателно. Онуй, което ние направихме въ случая бѣше, щомъ получихме извѣстие, да дадемъ на Турция една строга нота, която и подѣйствува: оттогава насамъ положението е нормално; но додѣто да ни се съобщи за първата случка и додѣто да изпратимъ нашата нота, минаха се нѣколко дни и въ тия нѣколко дни дѣйствително пови нежелателни случки станаха. Съ една дума, искамъ да кажа, че инциденти имаше, но по тѣхъ ние си направихме дълга.

Какво по-нататъкъ можехме да направимъ? Туй, което можеше още да се направи, то е да се обърне внимание на турското население въ България; защото за нашитѣ отношения спрѣмо Портата мѣродавни сж до известна степенъ отношенията ни спрѣмо мѣстното мюсюлманско население. Тѣй поне сж гледали на въпроса прѣдшнитѣ правителства, и въ това отношение азъ не мисля, че ние сме отстъпили отъ онази линия на поведение, която досега сж държали прѣдшнитѣ правителства. Но позво- лѣте въ случая да говоря не като прѣдставителъ на днешното Правителство, а въобще като министъръ на България. И питамъ: какво е положението на мюсюлманското население у насъ? По законитѣ и въ дѣйстви- телностъ мюсюлманитѣ сж равноправни съ своитѣ съгра- ждани българи въ управлението на страната, и ако нѣкой нѣтъ се оплакватъ, че отъ тѣхъ нѣма достатъчно чиновници у насъ, позволѣте ми да забѣлжа, че виновницѣтѣ сж, прѣди всичко, самитѣ мюсюлмани, защото малцина има отъ тѣхъ, които сж изучили официалния езикъ, за да могатъ да се приематъ на служба. Зная единъ-два случая, дѣто мюсюлмани, знаещи добръ нашия езикъ и въобще подготвени, сж били приемани на длъжностъ. Имало е дори офицери, макаръ че тѣхното поведение да не е оправдало довѣрието, съ което сме се отнасяли къмъ тѣхъ. Но слѣдвайте по-нататъкъ. Мюсюлманското население има у насъ прѣдставители въ Камарата и азъ ви моля да ми посочите една страна близка, или далечна, дѣто въ парламента да има мюсюлманското население свои прѣд- ставители. А мюсюлмани има не само въ България, ами и въ Гърция, и въ Румѣния, и въ Австрия и т. н. У насъ, значи, мюсюлманитѣ иматъ право да бждатъ прѣдставявани и сж прѣдставяни, откакъ България съществува като парламентарна държава. Нѣщо повече. Мюсюлманското население има даже едно привилегировано положение у насъ: нашитѣ закони го обособяватъ въ много отношения. По наследствения законъ, напр., мю- сюлманитѣ правятъ изключение отъ общото правило у насъ: ние сме имъ прѣдоставили да уреждатъ много отъ своитѣ дѣла сами, като напр. сѣмейнитѣ, настоящи- ческитѣ и пр. Азъ питамъ: въ коя държава става това?

Нийдѣ! Ние отиваме дотамъ, щото имъ даваме възможностъ да се откупватъ отъ военната повинностъ—най-тежката тежба на гражданина. Нѣщо повече, г-да прѣдставители: ами че ние виждаме мюсюлмани наши подданици да бждатъ не само награждавани, което е въ реда на ра- ботитѣ, отъ Турското Правителство, но и да бждатъ по- вишавани въ чинове, и никой отъ насъ не мари за това. Ето хладнокръвие, което достига крайния прѣдѣлъ. При всичко това яви се тукъ Провадийскиятъ народенъ прѣд- ставителъ, г. Исмаилъ Арнаудовъ, и ни чете нотации, че мюсюлманското население не било доволно. Азъ съмъ първиятъ, който ще гледамъ тамъ, дѣто населението не е доволно, да бжде удовлетворено, и вие ще имате въз- можностъ да се занимаете съ единъ проектъ за уреждане на нашитѣ мюфтийски сждилища, за да ги поставимъ на подобающата висота. Но да не мислятъ нашитѣ съ- граждани мюсюлмани, че всичко отъ насъ зависи. Ами ние имъ оставяме пълна независимостъ да си уреждатъ училищата, джамитѣ, да си управляватъ вакъфскитѣ имоти! Ахъ, да, какъ се управляватъ въ дѣйствителностъ вакъфскитѣ имоти? Мога като министъръ да ви кажа, че не е имало вакъфска комисия, която по прѣглеждане на смѣткитѣ ѝ да не е заслужвала укоръ. Дотамъ е отивало нехайството, да не кажа нѣщо повече, на по- виднитѣ прѣдставители на мюсюлманското население! И нѣкои иматъ още очи да твърдятъ тукъ, че тия имоти сж били неправилно усвоявани отъ градскитѣ събѣти. Нека не се забравя, че у насъ има сждилища и тѣ еднакъо даватъ право и на мюсюлманитѣ, и на право- славнитѣ. Но ако има похитителство, ако има разграбване на по-голѣмата частъ отъ тия имоти, то се дължи на не доброто управление на вакъфскитѣ комисии, съставени изключително отъ по-видни мюсюлмани.

Ето какво е, г-да прѣдставители, поведението на на- шето Правителство спрѣмо мюсюлманското население. И като е така, може ли да става рѣчь за нѣкакво прѣсѣлване на мюсюлманското население; може ли да става рѣчь за изселване на това население вълѣствие на золуми и насилия отъ страна на администрацията? Моятъ другаръ отъ Вътрѣшнитѣ Работи хубаво изложи сѣщинскитѣ причини на това изселване. Азъ съмъ пръвъ, който съжалявамъ за това, защото не мисля, че изсе- лването е въ интересъ на страната. Въ всѣки случай никое българско правителство досега не е давало поводъ на мюсюлманското население да се изселва изъ България.

Азъ бѣхъ длъженъ да изкажа прѣдъ васъ, г-да на- родни прѣдставители, тия нѣколко истини, защото вие чухте обвинителната рѣчь на Провадийския народенъ прѣдставителъ г. Исмаилъ Арнаудовъ, а тя утрѣ сигурно ще се чете навънъ, на вѣроятнo за това е и държана. Счетохъ за мой дългъ, отъ една страна, да подчертая туй, което е право, и отъ друга — да опровергая всичко онова, което не отговаря на дѣйствителността. Ето защо азъ заключавамъ, че ако мюсюлманското население се изселва, причинитѣ за това ни най-малко не могатъ да се диятъ и не лежатъ въ управлението на страната.

Връщамъ се на отношенията ни съ Турция. Вие ви- ждате какво е нашето поведение. Г-нъ Теодоровъ го нарича коректно и съ право. Азъ ви докажахъ, че то е коректно. Ако това е така, азъ не виждамъ каква по-друга поли-

тика отъ нашата може да се слѣдва. Ако нѣкои отъ васъ мислятъ, че лицата сж тукъ виновни за не добритѣ резултати на тази политика, ако мислите, че положението, въ което се намира днесъ Македония, е положение, което mitigation може да се измѣни, щомъ лицата отъ тази червена маса се замѣнятъ съ други, вѣрвайте, че ние на драга воля ще имъ отгостимъ мѣстата си. Съгласенъ съмъ да се изтъква истината, даже когато тя не е приятна, и азъ допуснахъ, че има важни въпроси, които би трѣбовало да се уредятъ въ интереса нашъ и на Турция. Но оттамъ да се вади заключение, че нашата политика спрямо Турция е осждителна, е недопустимо. Политиката, която водимъ, ще да води веѣки другъ на тая червена маса. Ще остане много отъ това, което се желае, да намѣри лѣкъ въ времето...

Г-да народни прѣдставители! Ние ще се държимъ достолюбно, ще се държимъ въ границитѣ на нашитѣ права, които сж създадени отъ международни актове, и нашитѣ интереси ще защитаваме не грѣмко, не шумно, но съ твърдостъ, съ упование, че правата кауза ще възтържествува. Да ви казвамъ тукъ какви постѣпки сме правили въ това отношение, ми се струва, че нѣма да бжде намѣсто; но едно нѣщо не ще замълча — защото не е тайна. Положението, въ което се намѣрва днесъ Македония, по необходимостъ се отразява и на насъ. И то не затова, че участвата на нашитѣ сънародници тамъ намира отзивъ у насъ. Въ международно отношение, съгласете се, болки на сърцето нѣма, но именно, благодарение на неуредицитѣ въ Македония, ние имаме силна емиграция въ Княжеството, която съ право озадачва всички. И ето кое може да ни даде поводъ да обърнемъ вниманието на великитѣ сили, подписавши Берлинския Трактатъ, за да се изпълни отъ тоя трактатъ чл. 23. (Ржкопѣскане.) Тукъ ние сме напълно въ правото си да рекламираме, защото отъ неизпълнението на този договоръ страдатъ прѣмо нашитѣ интереси вътрѣ въ Княжеството. Като изпълняваме добросъвѣстно нашитѣ обязанности, ние имаме право да искаме и другитѣ да изпълняватъ своитѣ. И азъ се надѣя, че рано или късно работитѣ ще дойдатъ дотамъ, за да се приложи туй, което международни актове сж постановили въ интереса на реда, спокойствието и мира.

Ето, г-да народни прѣдставители, въ какви черти какви сж нашитѣ отношения съ Турция.

Въ заключение, азъ пакъ ви моля да имате прѣдъ видъ, че въ воденето на външната политика ще трѣбва да бждемъ скромни, да мѣримъ усилията, които правимъ съ срдѣствата, съ които разполагаме: само тогава не ще се излагаме на разочарование. Второто, което не трѣбва да изгубваме изъ прѣдъ видъ, е, че за една малка държава, като България, освѣнъ воденето на една външна политика, добръ опрѣдѣлена, или, както казва г. Ризовъ, прѣмолни ейна, още по-важно е вътрѣшното добро управление на страната. Менѣ ми е драго, че въ това отношение веѣки политически партии, които се прѣдставяватъ тукъ, съзнаватъ, че трѣбва вече да излѣземъ отъ старото заблуждение и да трѣгнемъ по новъ пѣтъ, който ще даде възможностъ на България да укрѣпне както вътрѣ, тѣй и навнѣ. (Ржкопѣскане.)

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Пристѣпиме къмъ гласуване.

Г-да народни прѣдставители! За да се отбѣгнатъ недоразумѣнията при гласуването, позволѣте ми да дамъ слѣдующето обяснение. Досега, прѣди новия правилникъ, слѣдъ като се свѣршваха разискванията по отговора на тронното слово, веднага ставаше и гласуването. Споредъ новия правилникъ, прѣдвидена е нова процедура. Най-напрѣдъ проектътъ за отговора се отпечата и се раздава на г. г. народнитѣ прѣдставители 24 часа прѣди прочитането му, а се разисква най-късно два дена слѣдъ прочитането. Разискването и гласуването на отговора на тронното слово става по начина, който прѣдвижда правилникътъ за разискването и гласуването на законопроектитѣ. Както ви е извѣстно, законопроектитѣ, слѣдъ като се приематъ на първо четене, пращатъ се въ комисия; слѣдъ второто четене, когато се гласуватъ и направенитѣ поправки и прибавки, третото четене става най-късно на слѣдующето засѣдание. (Д. Ризовъ: Най-малко въ слѣдующето засѣдание!) Така щото, г-да народни прѣдставители, въ случая, първото четене трѣбва да считаме станало прѣди да се почнатъ разискванията, сега ще считаме, че сме при второто четене и ще пристѣпимъ къмъ гласуването отговора на тронното слово параграфъ по параграфъ. (Гласове: Тѣй!) А третото четене ще имаме въ слѣдующето засѣдание. Желаете ли да се чете, г-да прѣдставители, или не? (Гласове: Нѣма нужда!)

Министъръ М. Сарафовъ: Трѣбва да се чете параграфъ по параграфъ.

С. Вобчевъ: Най-напрѣдъ на първо четене трѣбва да се гласува, защото не е станало гласуване.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Нѣма нужда!

С. Вобчевъ: Моля, обърнете внимание на това, което е станало въ извънредната сесия. Слѣдъ като станатъ общитѣ дебати, става и гласуване на първо четене. Тѣй е съгласно правилника и тѣй трѣбва да стане и сега. Най-напрѣдъ ще се гласува на първо четене и слѣдъ това ще стане и второ четене: параграфъ по параграфъ. (Ц. Таслаковъ: Това е по стария правилникъ!) Напротивъ, споредъ новия правилникъ това трѣбва да стане.

Министъръ М. Сарафовъ: Г-да народни прѣдставители! Първото четене стана въ сжбота. Да се приема по начало отговорътъ на тронното слово нѣма защо, защото приемането по начало има послѣдствие за изпращането му въ комисия — това е станало, защото вашата комисия го е изработила. Второ едно четене стана, въ понеделникъ. Слѣдъ това станаха дебатитѣ и сега има, слѣдъ второто четене, да се приема параграфъ по параграфъ. (Гласове: Вѣрно!) Не може да се гласува изцѣло отговорътъ на тронното слово, подирѣ параграфъ по параграфъ и послѣ пакъ изцѣло. (Глъчка.)

Т. Теодоровъ: Г-да прѣдставители! Разбира се, повдигнатиятъ въпросъ нѣма голѣмо значение, но трѣбва да се спази правилникътъ и конституцията при гласу-

ването. Правилникът казва, че гласуването на отговора на тронното слово става така, както гласуването на законопроектът. Гласуването на законопроектът трябва да става три пъти: едно след първото четене, второ след второто четене и трето гласуване след третото четене. Тия формалности въ някои случаи нямат значение, но въ някои случаи могат да имат голямо значение. Сега, какво трябва да стане съ отговора на тронното слово? Отговорът на тронното слово трябва да има първо четене, да станат дебати общи, както по всеки министерски законопроект, когато народният представител се изказват изцяло върху материята, дебатират, говорят изобщо по всички пасажки на тронното слово, а не по отделни пасажки, върху граматиката, върху съчинението и фразитъ; говорят изобщо по принцип и се изказват въ смисъл, дали политиката на Правителството трябва да бъде бламирана или не. Първото гласуване, което трябва да стане, е подиръ това първо четене; тогава става приемането отговора на тронното слово по принцип. Защото възможно е — тази е целта на тия дебати — въ някои случаи Правителството — по-лошо отколкото настоящето — да добие единъ блясък при първото четене още. Следъ тия общи дебати, като стане гласуване на първото четене, тогава ще стане гласуване пасажъ по пасажъ и тогава народният представител ще има да се произнесат само върху граматиката и да правят прибавки и поправки къмъ отделните пасажки. Единъ може да прави прибавка къмъ единъ пасажъ, другъ може да направи прибавка къмъ другъ пасажъ. Казватъ: стана едно гласуване, когато се прати въ комисията. Но какво се прати въ комисията? Тукъ не е както при някои законопроекти, когато се праща въ комисията да го обсъди, защото тамъ имаме единъ проект на Правителството; въ отговора на тронното слово ние биваме сезирани не отъ Правителството, а отъ комисията. Трябва да се приеме проектът на комисията по принцип и, следъ това. . . (Някой отъ представителитъ: Да се изпрати въ комисията!) Азъ мисля, г-да народни представители, че Народното Събрание не е длъжно, като приеме единъ законопроект по принципъ, непрямо да го праща въ комисията. Когато законопроектът не представлява никаква сложност, когато се състои отъ единъ членъ, който изразява единъ принципъ, тогазъ може да се приеме сплъшно и подиръ първото му четене да стане и второто четене. И тукъ имате сжщия случай. Трябва да признаемъ, че отговорът на тронното слово въ това се различава отъ законопроектитъ, че гласуването му може да стане параграфъ по параграфъ, безъ да се изпраща въ комисия. И азъ мисля, че ако искате да спазимъ и правилника, и конституцията, и парламентарниятъ обичай въ всички страни, доколкото ми е известно, ние трябва да направимъ както е правено досега, т. е. следъ прочитането на проекта на комисията, Събранието го дебатират, обсъжда го изобщо. Това е първото четене. Подиръ първото четене трябва да слѣдва първото гласуване, а следъ това веднага нека се започне второто четене, защото е безсмислено да се изпраща въ комисията, па и никой не претендира да се изпраща въ комисията. Да се прочете пасажъ по пасажъ и тогава нека г. г. народниятъ представители, които има да правятъ по-

правки и прибавки, се изслушатъ и следъ това ще остане третото четене да стане въ слѣдующето заседание. Ето този е, мисля, правилниятъ редъ и азъ се присъединявамъ въ това отношение къмъ мнѣнието. . . (С. Бабаджановъ: Защо тогава г. Бобчевъ още при първото четене направи бѣлѣжки, които искаше да се прибавятъ?) Тритъ четения подразбиратъ три гласувания.

Д. Ризовъ: Г-да представители! Като единъ отъ съставителитъ на правилника, ще кажа, че г. Теодоровъ бърка стария правилникъ съ новия. Това, което той иска, не може да стане. Защото въ миналитъ Събрания на тронното слово се е гледало като на едно просто предложение и е минавало то наведнажъ; новиятъ правилникъ, обаче, се явява като реакция на туй минало. Ние направихме, щото и тронното слово да се прочита като законитъ, т. е. и то да минава на три четения. Какво ние разбрахме подъ „три четения“? Разбрахме ние ето какво: че тронното слово, макаръ и да минава по процедурата на законопроектитъ, но по своето сжщество то прилича на бюджета. А приемането на бюджета на първо четене става, като се разпада на депутатитъ. Защо така? Защото се предполага, че бюджетътъ не може да бъде отхвърленъ. Сжщото е и съ тронното слово. Конституцията изрично ни задължава да отговоримъ на него — въ една или друга смисълъ; слѣдователно, то не може да остане безъ отговоръ. Ето защо самиятъ изборъ на комисията означава, че е първо четене. Както става и съ бюджета: той не може да не бъде приетъ по принципъ — щете-вещете, вне трябва да го приеме, защото бюджетътъ не може да се отхвърли. Самиятъ фактъ, че комисията ви поднася единъ докладъ и въ доклада си дава отговоръ на тронното слово, означава, че това е второ четене. Въ това отношение г. Сарафовъ е съвсѣмъ правъ, а г. Теодоровъ не е правъ. Г-нъ Теодоровъ не е правъ и по друга причина, а именно, че между второто и третото четене, споредъ нашия правилникъ, трябва да изминатъ най-малко 24 часа. Иurgence-тъ у насъ иска най-малко 24 часа. Така щото, азъ мисля, че е правилно да се гласува сега на второ четене, параграфъ по параграфъ, а въ понеделникъ, т. е. въ идущето заседание, да се приеме на трето четене. Азъ бихъ желалъ да се не спори много по тоя въпросъ. Па и не виждамъ причинитъ и съображенията, по които г. Теодоровъ настоява сега да се прочете на първо четене.

Г. Теодоровъ: Не да се чете, а да се гласува сега само на първо четене!

С. Вобчевъ: Не знамъ защо г. Ризовъ разправя за работи, които сж свършено противъ буквата и духа на правилника, при съставянето на който и той е участвувалъ. Чл. 27 отъ правилника изрично казва: (Чете.) „Разискването на тронното слово става по начина, по който ставатъ и разискванията по законопроектитъ“. Какъ става разискването на законопроектитъ, ясно е изразено въ чл. чл. 46, 47 и 48. Първото четене става така. Първото четене у насъ стана въ миналата сжбота. Следъ първото четене ставатъ разисквания въобще по всеки законопроектъ и въ случая по отговора на трон-

ното слово. Ние разисквахме отговора на тронното слово въ продължение на цѣла недѣля и днесъ по принципъ, по първото четене, се заключватъ дебатитѣ. Чухме и г. г. министритѣ. Какво трѣбва да направимъ? Естествено ще гласуваме отговора на тронното слово на първо четене. По-ясно отъ това може ли да бѣде? Така щото, сега ще трѣбва да пристѣпимъ къмъ гласуването на първо четене на отговора на тронното слово. (С. Бабаджановъ: Ама защо правихте прѣдложения, г-нѣ Бобчевъ?) Какво ще направимъ слѣдъ това? Много ясно: понеже е четено миналата сѣбота, можемъ да минемъ веднага къмъ второ четене. Ще постѣпимъ така, както е казано въ чл. 47. А какво ще направимъ слѣдъ това, показва чл. 48. Чл. 48 казва: „при третото четене, което става най-малко единъ день слѣдъ второто даже когато има urgency, ако се направятъ нови прибавки и поправки, Събранието и съ тѣхъ постѣпва по начина, посоченъ въ чл. 47.“ И ние така ще постѣпимъ: третото четене ще отложимъ за слѣдующето заседание. Изрично е казано така. Ама искате да нарушите правилника. Можете да го нарушите, можете да направите както щете, но туй е редътъ въ правилника. Прочетѣте го малко по-внимателно, за да видите, че ние имаме право. (Гласове: Да се гласува!)

Докладчикъ М. Златановъ: Народното Събрание не може да отхвърли тронното слово, а само може да измени пасажитѣ, и затова нѣма защо да се спори относително третото четене на отговора на тронното слово. (С. Бобчевъ: Тогазъ казахме, че ние имаме да направимъ прѣдложения.) Събранието не може да отхвърли тронното слово, а може само пасажитѣ да измени. Ние сме длъжни да отговоримъ. Това е за насъ едно конституционно задължение.

М. Такевъ: Г-нѣ Теодоровъ бѣше правъ когато каза, че тронното слово различава малко отъ общитѣ или обикновенитѣ законопроекти, и вѣрно е. Чл. 134 отъ конституцията прѣдвизда, че Народното Събрание трѣбва да даде Князу адресъ. Значи, безусловно, задължително е Народното Събрание да се произнесе върху една материя, която се нарича адресъ на Княза въ отговоръ на чл. 153, т. е. въ отговоръ на тронното слово. Приемането на законопроектитѣ по принципъ ще каже дали Народното Събрание, когато е сезирано отъ Правителството съ законопроектъ или отъ отдѣлно прѣдложение отъ нѣколко души прѣдставители — което е прѣдвидено отъ конституцията, — когато се тури на гласуване на първо четене приемането му по принципъ, дали Народното Събрание приема по тази материя да се създаде законоположение. И ако Народното Събрание приема да има такова законоположение, тогазъ казва: приемамъ по принципъ прѣдложението. А какви принципи сѣ прокарани въ това законоположение, какви поправки, отменения, допълнения може да станатъ, туй нѣщо става тогазъ, когато дойде второто и третото четения. Значи, първото гласуване има за цѣлъ да се приеме вписането или узаконението на една материя. Въ дадения случай, макаръ че може да се говори, както г. Бобчевъ наблѣгна на буквата, че дѣйстви-телно споредъ чл. 27 отъ правилника трѣбва да се съобразяваме, по гласуването отговора на тронното слово, тѣй,

както правимъ кога се гласуватъ законитѣ, но нѣма съмнѣние, че ние, които сте гласували тоя правилникъ, знаете чл. 134 отъ нашата конституция. И завчера тѣ бѣха прави когато ви казваха: защо ядете буквата на закона; ние трѣбва да се съобразяваме съ духа на закона. Трѣбва ли, г-нѣ Бобчевъ, да има адресъ на Княза безусловно? (Г. Теодоровъ: Но не този адресъ; тѣзи пасажии може да се отхвърлятъ.) Дали трѣбва да бѣдатъ тия пасажии, дали трѣбва да бѣдатъ други, дали трѣбва да има фразата, че Правителството се е стараяло да прѣвзмогне свободата, дали трѣбва да има още едно прѣдложение по външната политика, дали трѣбва да се направятъ нѣкои измѣнения, колкото що се касае до Македония — тѣ сѣ подробности и тѣ не изжияватъ въ нищо основната идея: да се даде адресъ на Княза. Първото четене, прочее, има за цѣлъ да даде възможность на прѣдставителитѣ да се сезиратъ съ материята, а ние сте сезирани отъ самата конституция. Ето защо, като се казѣ оттамъ, че се внася отговора на тронното слово и се праща въ комисията, самиятъ тоя фактъ показва, че ние сме приели по принципъ и че трѣбва да има отговоръ. Ето защо, менѣ ми се струва, че нѣма нужда отъ никакво гласуване, а ще трѣбва да пристѣпимъ къмъ второто четене и да правимъ прѣдложенията си.

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Г-да прѣдставители! Ще ми позволите свободата да забѣлжа на г. Теодорова, че ние . . . (Шумъ. Не се чува.) Азъ нѣма да поставя на гласуване за приемане по принципъ проекта за отговора на тронното слово и го мотивирамъ съ това, че Народното Събрание, ако иска да бламира Министерството, може да вотира единъ укоренъ въ политиката му пасажъ, но не и да отхвърли проекта за отговоръ на тронното слово. Това не е законодателенъ, а политически актъ; слѣдователно, чл. 46 отъ правилника не може да има приспособление. Азъ разбирамъ по чл. 27 да се спазятъ прѣдписанията на чл. чл. 47 и 48.

Прочетѣте, г-нѣ докладчикъ, първия пасажъ.

Докладчикъ М. Златановъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

Народното Прѣдставителство, като благодари на Ваше Царско Височество за отправенитѣ къмъ него привѣтствии и пожелания за полезна дѣятелность, счита за длъжностъ да отбѣлжи съ удовольствие посочения отъ Ваше Царско Височество фактъ, за полагащитѣ отъ Правителството усилия по прѣвзможването на законността въ държавното управление, толкова необходима за прѣуспѣването на страната.“

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Поставямъ на гласуване първия пасажъ отъ отговора на тронното слово. Моля тия, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ М. Златановъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

Народното Прѣдставителство напълно съзнава съществуещото още трудно положение на Държавата въ фи-

наисово и економическо отношение, и то счита за свой дългъ грижливо и всеотдайно да проучи финансовите мероприятия, които има да му се представят, та по тоя начин да може да даде и тъй-таки разрешение, каквото налагат безспорните днесъ държавни нужди и каквото изискват и добри разбранити интереси на Отечеството“.

С. Вобчевъ: По втория пасажъ бѣхъ предложилъ и въ комисията, и сега пакъ предлагамъ да се приеме, щото подиръ думитъ „да му се представятъ“ да има още една дума „своевременно“.

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Г-нъ Вобчевъ! Съгласно чл. 47, Вие сте длъженъ да представите писмено своето предложение. (Гласове: Да се гласува!)

Поставямъ на гласуване предложението на г. Вобчева, да се добави само думата „своевременно“. (Д. Цанковъ: Нѣма писмено предложение.) Азъ направихъ забѣлжка, че трѣбва да направя писмено предложението си. (Н. Цанковъ: Нѣма да чакаме тукъ докато дойде кефѣтъ на г. Вобчева да напише предложението си.)

Предложението се донесе, г-да. Искане се да се прибави само думата „своевременно“. (Докладчикъ М. Златановъ: Това е анонимно предложение. — Д. Цанковъ: Има ли подписъ?) Има.

Който приематъ предложението прибавка отъ г. Вобчева, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Поставямъ на гласуване втория пасажъ и моля ония, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ М. Златановъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

Народното Прѣдставителство се радва за полагащите отъ Правителството старания да се поддържатъ добри и приятелски отношения съ великитъ и съседни намъ държави и да се закчатъ тия отношения съ нашата Освободителка. Посѣщението, съ което удостои лѣтосъ нашето Отечество единъ отъ първитъ членове на Руското Императорско семейство, Негово Императорско Височество Великиятъ Князь Александъръ Михайловичъ, прѣизпълни съ искренна радостъ цѣлия Български народъ, и Народното Прѣдставителство счита за своя длъжностъ да стане днесъ изразител на чувствата отъ благодарностъ, които обладахъ народа при това знаменателно събитие“.

С. Вобчевъ: Къмъ този пасажъ, именно слѣдъ първата му половина, азъ съмъ направилъ слѣдующето предложение: (Чете.) „Народното Прѣдставителство е проникнато отъ нужда за да се поддържатъ добри и приятелски отношения съ великитъ и съседнитъ намъ държави и да се закчатъ тия отношения съ нашата Освободителка. То се надѣва, че Правителството на Ваше Царско Височество, за подобруване отношенията ни съ Високата Порта, ще обърне нейното внимание върху съседнитъ и толкова близки намъ Македония и Одринско области, дѣто и сега се прави усилено прѣслѣждане, дори изтрѣбления на българския елементъ.“

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Има и отъ г. Ризова направено предложение съ слѣдующето съдържание. Г-нъ Ризовъ го предлага като втора алинея. (Чете.) „Народното Прѣдставителство, обаче, не може да не изкаже съжалението си, задѣто нашитъ сънародници въ Македония и Одринско сж изложени напоследни на едно систематическо прѣслѣждане, когато чл. 23 отъ Берлинския Договоръ имъ гарантира всички права за едно човѣшко и културно съществуване.“

Д. Ризовъ: Азъ искамъ да обърна вниманието на народнитъ прѣдставители върху обстоятелството, че моето предложение носи чисто платонически характеръ и че то напълно съпада съ духа на декларацията, която направи днесъ г. Министерътъ на Външнитъ Работи, тогава когато предложението на г. Вобчева поднася Правителството да взема мѣрки. Има, слѣдователно, една разлика между тия двѣ предложения.

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Полагамъ на гласуване най-напрѣдъ предложението на г. Ризова, понеже то е първо. Моля тия, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Поставямъ на гласуване предложението на г. Вобчева. Моля тия, които сж за него, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Поставямъ на гласуване третия пасажъ, както се докладва отъ г. докладчика, и моля ония, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ М. Златановъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

Като цѣни високо своето призвание да дава мощното си съдѣйствие по всичко относящо се до приповдигането на България, както по нейното добро управление, така и по нейното желателно благосъстояние, Народното Прѣдставителство, освѣнъ внимателното обсъждане държавния бюджетъ, ще се потруди да проучи и прѣставенитъ законопроекти съ всичката сериозностъ“.

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Понеже нѣма предложени поправки, полагамъ на гласуване този пасажъ, както се докладва, и моля тия, които го одобряватъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Докладчикъ М. Златановъ: (Чете.)

„Ваше Царско Височество,

Народното Прѣдставителство се надѣва съ Божиата помощъ да оправдае довѣрието както на народа, така и на Короната.

Да живѣе Негово Царско Височество Князътъ!

Да живѣе Негово Царско Височество Прѣстолонаслѣдникътъ!

Да живѣе България!“

Прѣдседателствующъ А. Краевъ: Който приематъ и тоя пасажъ, моля да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Г-да! Третото четене ще стане идущето заседание, което ще имаме въ понеделникъ.

Министър-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Азъ не зная какво ще бѣде туй трето четене и ще възбуди ли отново прѣния или не. (Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Не!) Тогава просто да се каже, че ще се прѣпише и въ понеделникъ можете да го четете и, който иска, да го подпише.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Правилникътъ прѣдвижда, че трѣбва да се гласува и на трето четене.

Министър-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Ако Вие се позовавате на тоя правилникъ, азъ ще прѣдложа да се унищожи той още сега. Азъ прѣдлагамъ въпросътъ за двѣтъ трети още сега да се измѣни. Турѣте го на гласуване. (Д. Ризовъ: Какво ви прѣчи правилникътъ?) Азъ ще ви прѣдложа отъ името на Правителството да си не играемъ съ начина на гласуването, а да се съобразимъ съ конституцията, която двѣ трети признава само въ нѣколко ясно опрѣдѣлени случаи; въ всички останали тя постановява да се рѣшава съ просто болшинство отъ присѣдствующитѣ.

П. Папанчевъ: Азъ въ случая, г-нъ прѣдсѣдателю, съмъ съгласенъ съ г. Министър-Прѣдсѣдателя, защото имамъ въ него пълно довѣрие въ разбирането на конституционната практика въ Държавата, и вѣроятно, и другадѣ става тъй. И понеже сега отлагането е, тъй да се каже, прѣливане отъ пусто въ празно и отъ празно въ пусто, то да се гласува една спѣшностъ на прѣдложението и още сега да го приемемъ.

Министъръ Д-ръ С. Даневъ: Азъ мисля, че най-насетѣ не прѣчи, ще бѣде ли четенъ този отговоръ на трето четене сега или въ понеделникъ; но прѣдъ видъ на всичко онова, което тукъ азъ виждамъ, ще помоля

г. прѣдсѣдателя да се разпореда да бѣде написанъ този отговоръ на тронното слово на чисто и, когато се гласува, същевременно да се подписва за да се не губи време. (Гласове: Прието!) А дотогава може да се взематъ мѣрки за да се прѣпише и ще се свърши работата. Да бѣдемъ малко практични.

Министъръ М. Сарафовъ: Трѣбва да се тури на дневенъ редъ за идущето заседание и избирание депутация, която ще поднесе отговора на тронното слово.

Министър-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Ще ви моля да турите въ дневния редъ за понеделникъ прѣдложението ми за изхвърляне отъ правилника гласуването съ $\frac{2}{3}$. (Д. Ризовъ: Ама нѣма $\frac{2}{3}$ за гласуването на законитѣ; има само $\frac{2}{3}$, въ случай че се иска да се продължи заседанието по-късно отъ 8 ч.!) Искамъ да се прѣвиди въ дневния редъ прѣдложението за прѣглеждане на правилника, та послѣ да се не подиграваме съ приемането на законопроектитѣ.

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Моля, г-да! Дневниятъ редъ за понеделникъ ще бѣде слѣдующиятъ:

I. Трето четене проекта за отговоръ на тронното слово и подписването му;

II. Избирание на депутация за поднасянето му на Негово Царско Височество;

III. Прѣдложението за прѣглеждане на вътрѣшния правилникъ, и

IV. Докладъ отъ провѣрочната комисия.

Д. Цанковъ: Прѣдложението за прѣглеждане на вътрѣшния правилникъ трѣбва да го направятъ писмено 40 души прѣдставители!

Прѣдсѣдателствующъ А. Краевъ: Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 7 ч. вечерта.)

Прѣдсѣдатель: М. Балабановъ.

Подпрѣдсѣдатели: { В. Кжнчовъ.
А. Краевъ.

Секретаръ: А. Урумовъ.

Началникъ на Стенографическото бюро: Т. Гълъбовъ.